

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

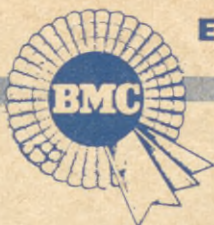

N:r 2   Febr.
1959   Pris 1 krona

Status

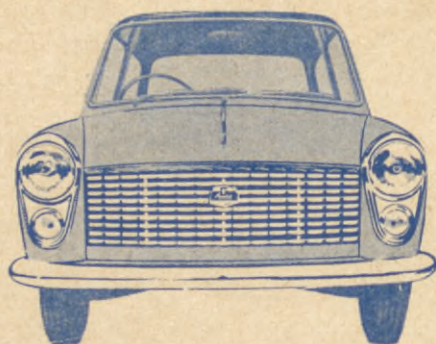

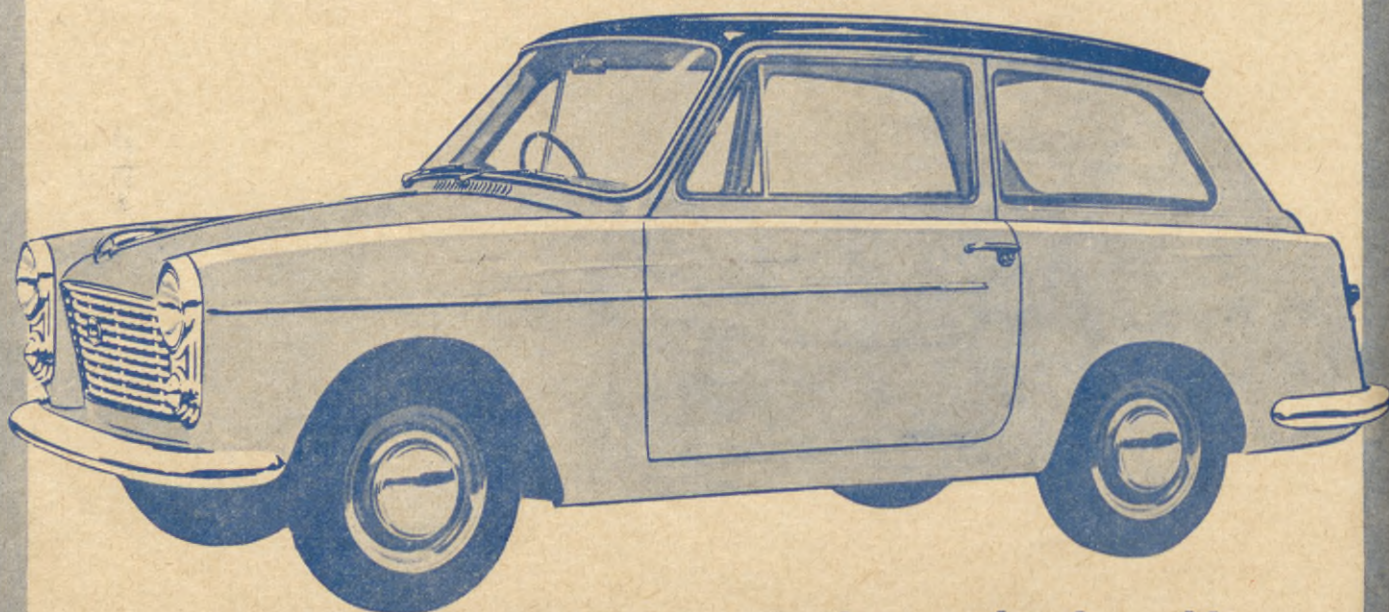
EN NY TRIUMF FÖR BMC — EUROPAS STÖRSTA BILINDUSTRI

Austin

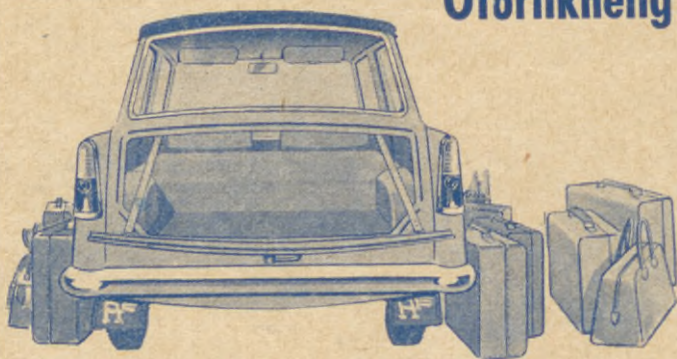
A40
FUTURA

bilen som revolutionerat världens biltänkande

Oförliknelig skönhet i teknisk särklass...

Ritad i Italien av Farina

Byggd i England av Austin

Pinin Farina dikterar bilmodet. Det innebär att en kaross med hans signatur är många år före sin tid. Titta bara på en sådan detalj som dörrarna. De är nära en meter breda och tillåter bekväm in- och urstigning. Italien-ritade Austin A 40 tillverkas idag vid BMC, världens modernaste och Europas största bilfabrik. Italiensk formgivning och brittiskt bilkunnande har gett morgondagens bil idag.

Praktisk vardagsvagn och flott familjebil

Austin A 40 innebär en revolution mot slentrianmässigt biltänkande. Den kombinerar det bästa av den praktiska vardagsvagnens och den eleganta familjebilens egenskaper. Den utdragna taklinjen ger invidig rymd, bättre sikt och generös takhöjd. Det lätt åtkomliga bagageutrymmet är elastiskt — det växer eller krymper alltefter behovet.

PROVKÖR MORGONDAGENS BIL *redan idag*

Hans Osterman Försäljnings AB, Södertälje 2. Tel. 329 60

Kontrollmärke
lagligen skyddat

22:a årg.

Nr 2 - febr. 1959

Ansv. utg: EINAR HILLER

Redaktör: ÅKE ROOS

Red. och Exp:

Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr. Box 4149, Sthlm 4
Postgironr 95 00 11

Ägare:

De Lungsjukas Riksförbund

Prenumerationspris:

Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

Annonspriser:

Omslagets sista sida 500:—
1/2 sid. 400:—, 1/3 sid. 225:—
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—

Småannonser:

58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

UR INNEHÅLLET:

TVÄTTMEDEL GER MUTATIONER	5
SKULPTÖREN OSTERMAN ..	6
NOBELPRISTAGAREN PATER PIRE	8
OM HUVUDVÄRK	10
SILIKOSEN	12
MEDICINSK UTSTÄLLNING ..	14
GÅ PÅ HÄNDER	18
(Novell av Erik De Geer)	
FISKE I VIKEN	20
(Novell av Sven O. Bergkvist)	
BILDKRYSS	24
SCHACK	25

OMSLAGSBILDEN:

Vintrig idyll

(Foto av Gunnar Hansson)

Mentalsjukvården

Överbeläggningen är hög vid S:t Sigfrids sinnessjukhus. "På en helorlig avdelning för män uppmättes golvytan i en sovsal för 23 patienter till 94,4 kvm, dvs. 4,1 kvm per sovplats. Sängarna står så tätt, att patienterna i sängläge når varandra. Enligt vad den tjänstgörande vårdpersonalen uppgav har det också inträffat, att sängliggande patienter utdelat slag mot varandra."

Det är byråchefen Sigurd Fagring, som avslöjar dessa anmärkningsvärda förhållanden i en bilaga till mentalsjukvårdsdelegationens huvudbetänkande. I fortsättningen konstaterar hr Fagring bl. a:

"På en halvorig avdelning för kvinnor uppmättes en sovsal, avsedd för 14 sängar, till 50 kvm, dvs. 3,6 kvm per sovplats. Här — och för övrigt på flera andra sovsalar — står sängarna så tätt, att det ej är möjligt att placera nattduksbord mellan desamma. Patienterna saknar sålunda här utrymme för förvaring av egna småsaker. Det kan nämnas, att de patienter, som har tandproteser, får nattetid förvara dessa i muggar på golvet under sina sängar.

Toiletterna är som regel direkt anslutna till de stora sovsalarna, vilket på de avdelningar, där ventilationsförhållandena ej är tillfredsställande, medför en stinkande lukt i sovutrymmena.

Nattlampor (läslampor) finns ej installerade vid sängarna. Vissa enkelrum är ännu försedda med s. k. cellbelysning (dvs. en lampa i taket med ståltrådsnät). De patienter, som i sådana rum sysslar med att väva eller sy, tvingas därför att upphöra med sitt arbete vid skymningen.

Ej heller finns behandlingsrum på avdelningarna. Vid sjukhuset bedrivs en ambulering verksamhet med el-chockbehandlingar och dessa måste därför utföras i sovsalar, sköterskeexpeditioner etc."

Följande makabra bild bör också återges:

"Ett särskilt omnämmande förtjänar sjukhusets obduktionslokal. — Uppvärmningen sker genom en järnkamin av äldre modell. Blodvattnet uppsamlas i en spann under obduktionsbordet och hälls sedan ut i ett buskage bakom byggnaden. Då avståndet från centralköket endast är ca 200 meter måste detta innebära stora risker ur hygienisk synpunkt. Instrumenten kokas efter obduktionerna i en bleckspann på kaminen. Den obducerande personalen tvättar sig i ett sprucket porslinskärl."

Det är en hård men tyvärr rättvis dom, som delegationen uttalar över vår sinnessjukvård. Denna gren av sjukvården har blivit den kanske fulaste fläcken på välfärdssamhällets vapensköld. Utredningen konstaterar att mentalsjukvården är "grundligt eftersatt" i flera avseenden. De flesta statliga sinnessjukhusen är påvra, otidsenliga, ibland rent av förfallna. Inredningen betecknas ofta som obekvämlig och torftig.

Ännu värre är att vårdplatserna inte räcker till för behovet. Överallt brottas man med överbeläggning, som på vissa avdelningar uppgår till 50 procent. Många psykiskt sjuka — t. o. m. sådana med trängande vårdbehov — tvingas vänta på plats i veckor, ja, månader.

De vårdplatser man har kan inte utnyttjas för rationell vård, främst beroende på den svåra läkarbristen vid mentalsjukhusen. De läkartjänster, som finns inrättade på papperet, är alldeles för få — det går i genomsnitt 116 patienter på varje läkartjänst vid de statliga sjukhusen. Situationen förvärras dessutom av att ca 40 procent av de fåtaliga tjänsterna står vakanta och att en stor del av de tjänstgörande läkarna är medicine stude-

rande eller utländska läkare utan allmän behörighet. Av skötersketjänsterna är också 40 procent vakanta, och de sköterskor som finns tvingas att ägna ungefär halva sin arbetstid åt sådant som disk och städning, trots att de i första hand är avsedda för ren sjukvård och "handledning av patienterna".

Det är självklart att man under sådana förhållanden inte kan vänta sig en adekvat och tidsenlig behandling på sinnessjukhusen. Utredningen säger också att personalen inte hinner med att ge en ändamålsenlig vård. Endast ett fåtal patienter kan bli föremål för djupare penetrering. Detta är så mycket mera tragiskt som det nu har kommit fram nya medicinska behandlingsmetoder, vilka skulle kunna hjälpa många av de psykiskt sjuka om det bara fanns tillräckligt med läkare för behandlingen.

Även sådana behandlingsformer som t. ex. arbetsterapi är eftersatta. Av ett antal undersökta patienter bedömdes inte mindre än 67 procent vara i behov av ytterligare farmakoterapi (medicinsk behandling) medan 43 procent behövde ytterligare arbetsterapi. Ungefär hälften av de sjuka kunde inte ges möjlighet till läsning, lyssnande på radio och liknande.

Enligt mentalsjukvårdsdelegationen behöver fyra promille av svenskarna omhändertas på mentalsjukhus (ordet sinnessjukhus föreslås slopat) och ytterligare en promille måste vårdas på enklare mentalsjukhem. En så stor del av befolkningen som 20 procent beräknas därutöver lida av nervösa besvär som fordrar konsultation hos psykiater.

Utredningen rekommenderar att mentalsjukvården med smärre undantag frigörs från staten och överförs till landstingen och de landstingsfria städerna. (Våra tre största städer svarar som bekant redan nu för sin mentalsjukvård.)

Nya sjukhus måste byggas och

vid de gamla skall vårdplatsantalet bantas ned till 700—800. De nya sjukhusen, som helst bör uppföras i anslutning till centrallasarett, föreslås få mellan 300 och 700 vårdplatser vardera.

Här är plats för ett litet frågetecken. Stora mentalsjukhus är nämligen inte tilltalande. En kommitté inom Världshälsoorganisationen — WHO — har också kommit fram till att 250—400 platser är det lämpligaste.

Borgarrådet fru Inga Thorsson, ordförande i mentalsjukvårdsdelegationen

Dessutom finner utredningen det angeläget att psykiatriska lasarett-avdelningar kommer till stånd i varje landstingsområde. Avdelningarna bör vara relativt små — ett 60-tal vårdplatser, uppdelade på vårdavdelningar med 15—17 sängar vardera. Vid varje psykiatrisk lasarett-avdelning behövs åtta läkare, alltså en läkare på 7—8 patienter.

I fråga om läkartätheten vid mentalsjukhusen — såväl de nuvarande som de kommande — heter det i betänkandet att varje överläkaravdelning, som kan omfatta 280—300 vårdplatser, bör förutom överläkaren ha en biträdande sådan och tre underläkare. Det skulle innebära 55—60 patienter på varje läkare. Frågan är dock om inte mentalsjuk-

vårdsdelegationen räknat lite snålt. Väntade nya diagnos- och terapimetoder kommer säkerligen att medföra krav på större läkartäthet, kanske lika stor som vid kroppssjukhusens internmedicinska avdelningar. Men som alltid vid sjukvårdsreformer läggs förstås den allmänna läkarbristen hinder i vägen, och delegationen har velat presentera realistiska önskemål — önskemål som har någon utsikt att bli uppfyllda.

Vid varje överläkaravdelning på mentalsjukhusen skall det också finnas bl. a. tre arbetsterapeuter, en psykolog, en kurator och en sjukgymnast.

Realiseras de här antydda reformerna får den slutna mentalsjukvården omkring 535 läkartjänster mot nuvarande 258 — alltså en markant ökning. År 1970 kommer vi att behöva allt som allt 1.900 psykiatrer. I den siffran ingår även läkarna i den öppna och halvöppna psykiatriska vården. Dessutom fordras då 700 kuratorer, 350 psykologer och 370 arbetsterapeuter inom mentalsjukvården.

Ja, så ser önskeprogrammet ut. Ett angeläget program som bör realiseras snarast möjligt.

AKE ROOS

SVENSK ORGANTERAPI...

Forts. fr. sid. 16

hela betydligt förenklats, skrivs det. Stora läkemedelsfabriker har löst problemet så, att substanserna från djurorganen kan bevaras i ampuller i långa tider utan att förstöras. Innehållet i ampullen ges människan i form av injektion.

Har läst — i utländska tidskrifter — att över tre tusen läkare på kontinenten praktiserar denna terapi. De har bildat stora föreningar, dels för kontroll, dels för fortlöpande studier och experiment på området. Bland prominenta patienter, som behandlats enligt metoden, kan nämnas påven Pius XII, dr Konrad Adenauer och sir Winston Churchill — alla med utmärkt resultat, säger experterna.

Forts. på sid. 9

Tvättmedel kan ge mutationer

Vid framställning av tvättmedel, vissa skönhetsmedel och fernissor, använder den kemiska industrin ämnen som är minst lika farliga för människan som atomstrålningen, omtalar *Expressen*.

Professor Åke Gustafsson och hans medarbetare vid statens skogsforskningsinstitut ska eventuellt slå larm till medicinalstyrelsen om dessa ämnen som i fortsättningen måste beaktas av arbetarskyddet.

Under sina ärftlighetsforskningar har gruppen konstaterat att två slags ämnen är speciellt farliga, särskilt om de används i kombination med etylen.

Ämnena kallas epoxider och epiminer. Vid djurförsök har de visat sig vara inte bara cancerframkallande. De ger också upp till fem gånger högre mutationsfrekvens än den joniserande strålning, som avges bl. a. av atombombsutfall. Mutationer är förändringar av arvsanlagen. Forskningsgruppen arbetar med dessa ämnen i sina försök att få fram nya växtslag.

Docent Lars Ehrenberg, medarbetare till professor Gustafsson, framhöll att epoxider och epiminer antagligen verkar direkt på generna, bärarna av organismens arvsanlag.

Vid bestrålning med neutroner får man ca 4 procent vitala mutationer och med röntgen ca 1 procent. Med etylenoxid däremot uppgår dessa mutationer till 9 procent och med etylenepimin till inte mindre än 18 procent.

Man kan säga att etylenoxiden och etyleniminet åstadkommer en fullständig explosion i genmaterialet.

Provinsiälläkarbristen

Medicinalstyrelsen föreslår att provinsiälläkarna skall få ta ut arvoden enligt sjukkassetaxan. Provinsiälläkarnas inkomster skulle därmed årligen öka med 14.000 kr — mer än vad de flesta löntagare räknar in i sammanlagd inkomst. Medicinen skulle bli svår att svälja för dem som skulle betala — patienterna och skattebetalarna, hävdar *Stockholms-Tidningen* i ett ledarstick.

Är medicinalstyrelsen alldeles frammande för att vi är i ett ekonomiskt läge,

där alla är ense om att tillråda försiktighet i löne- och prisstegringar?

Receptet förefaller också mycket tveklaktigt för det angivna syftet, att avhjälpa den skriande provinsiälläkarbristen.

Den stora läkarbristen, som kommer till synes på fler områden än i provinsiälläkardistrikten, beror på att läkartillgången som helhet är otillräcklig. Den botar man genom att öka utbildningen av läkare och genom att tillföra krafter utifrån. Båda utvägarna håller på att anlitas av statsmakterna. En kraftig löneökning för en del av kåren ger oss däremot inte totalt fler läkare.

Som medicinalstyrelsen själv framhåller skulle följderna av de höjda arvoden och den därav väntade ökade tillströmningen till provinsiälläkarbanan bli att tillskottet troligen till övervägande del skulle komma från lasarett och sinnessjukhus, varför läkarbristen där kommer att stegras. Frågan ger sig osökt: vad skulle medicinalstyrelsen bota den ökade bristen med? Ökade löner också för de läkarkategorierna! Så skulle karusellen snurra vidare medan patienterna får betala — men några fler läkare skulle det inte bli.

Stockholms-Tidningen har alldeles rätt. Man kommer inte till rätta med vår svåra läkarbrist genom omflyttningar. Vad vi i dagens läge behöver är ytterligare import av läkare och ökad utbildning av inhemska medicinare. Det är beklämmande att Sverige näst efter Finland skall ha den största läkarbristen i västerlandet.

Socialpolitikens framtid

Kan socialpolitiken undgå att påverkas av den fortsatta välståndsutvecklingen? Givetvis inte. I och med att människornas levnadsförhållanden förändras, måste också den samhällsliga politik, som syftar till att bereda människorna bättre och tryggare liv också omvärderas, skriver *Expressen* på ledarplats. Denna omprövning får dock inte

resultera i en socialpolitisk avrustning.

Vi har fortfarande en rad försummade områden, där kraftigare samhällsinsatser är nödvändiga. Det gäller främst en rad så kallade vårdområden.

Om man skulle ange en rad exempel — utan att för den skull göra anspråk på att vara fullständig — kan följande eftersatta vårdområden nämnas:

1) Vården av kriminell och vanartad ungdom. Så som läget för närvarande är på den fronten kan knappast annat ord än "katastrofalt" användas.

2) Äldrvården. De allt större grupperna åldringar kommer att öka kraven på de redan nu alltför knappa vårdresurserna.

3) Mentalsjukvården har länge varit eftersatt och den utbyggnad som nu sker är inte tillräcklig. Nya former av mentalsjukvård på psykiatriska kliniker och polikliniker tränger sig också fram.

4) Alkoholistvården. Den vård som i dag beredes de alkoholsjuka är på intet sätt modern eller tillfredsställande. Där om torde alla vara ense. En utbyggnad blir ofrånkomlig. En utbyggnad som alltmär går över till att gälla alkoholistsjukhus eller -kliniker, där den medicinska och psykiatriska vården dominerar.

5) De handikapade barnen. Det finns en rad grupper — visserligen är var och en i sig numerärt liten — av barn som är ställda utanför i alltför hög grad. Där samhällets vårdresurser är knappa, ålderdomliga eller där hjälpen nästan helt är beroende av privata organisationers insatser. Man kan peka på de synsvaga, de blinda, de döva och de spastiska barnen.

Denna uppräknade får räcka. Den visar att här finns försummade vårdområden. Eftersatta behov av mycket stor omfattning. Till dessa här nämnda kan sedan läggas sjukhusvården i allmänhet.

Den svenska socialpolitiken är förvisso inte så fullkomnad som vi ibland vill tro. Det finns fortfarande god plats för sociala reformer och förbättringar.

UR PRESSEN

SKULPTÖREN GUSTAF OSTERMAN

Av ERNST ROOS

En del konstnärers väg till konsten har gått i underfundiga bukter. En fatalist skulle säga: det var från början uträknat så; det är Fatum, ödet, som ovevkligt styr allt. Nå, vår tid är mera psykologisk än metafysisk och söker grunderna för människans livsgestaltning inom människan själv.

När sjökaptenen Gustaf Osterman år 1930 definitivt gick i land, blev kvällselev vid Slöjdföreningens skola i Göteborg och ställde sig att modellera, var det med all säkerhet en stark inre drift som dirigerade det hela. Han var då fyrtio år gammal, hela sitt liv som vuxen hade han ägnat åt sjön, i många år varit befälhavare på och även ägare till stora seglare och ångare. Den sista sålde han, när han gick i land.

Till skolans skulptörkurs hör givetvis också teckning. Osterman hade goda anlag åt det hållet och deltog i början något i modellteckningen. Men själva modellerandet var dock det som rent av pockande dominerade för honom. Och lärarna var toleranta. De lät den originelle eleven arbeta efter sitt eget schema. Från kvällskursen övergick han till dagkursen, och han fick komma och gå som han ville — särskilt sedan han fått en liten avskild vrå för sig själv. Och arbetsam var han. Timmarna vid kavaletten blev många fler än den ordinarie kursens. Långt ut på kvällen ibland, när skolan låg öde och avfolkad, stod han och slet med sin lera.

Även om Osterman var färsk som konstadept, var han ju en till år och erfarenhet mogen man. Detta visade sig rätt snart i hans arbeten. Flera av de skolarbeten, som finns kvar i hans kollektion, röjer klart den mogna mannens uppfattning och självständighet inför uppgiften, även om utförandet ännu är något trevande — dock, det förvånar hur *litet* trevande dessa elevarbeten är.

Lika självständigt som han fått arbeta med modellerandet, fick han lära sig det mera hantverksmässiga som hör till facket. Bara en gång, berättar Osterman, kom han att få

"Kvinnoporträtt" av Osterman

se hur man gör en gipsform kring lermodellen och sen gjuter en gipsmodell i denna form. Sedan knåpade han själv med både "förlorad form" och styckeformar, tills han suveränt behärskade denna detalj. — Längre ned i artikeln skall det framgå hur långt han kom med denna sin händighet.

När tre och ett halvt år gått lämnade han skolan. Då hade han egen ateljé. Av den forne Hjärtumspojken, som mönstrade till sjöss, blev djupvattenseglare, sjökaptent och befälhavare, hade det blivit en skapande konstnär med allt vad det inrymmer av ljuvt och svårt, av växlingar på yttre och inre planet, en slänggunga mellan ljusaste förhoppningar och mörkaste pessimism...

Sedan Osterman fått egen ateljé kunde han ge sig i kast med större arbeten. Han byggde figurer i övernaturlig storlek, bland dem en

kvinnotorso, som han kallar "Längtan". Den är i gips för marmor. — Som en liten parentes kan här inskjutas, att den figuren en gång kom att bli sin skapares olycka. Torson, som är mycket tung, föll av någon anledning omkull. Och det bar sig så illa, att skulptören fick den över sig. Han föll för tyngden och fick figurens hårda stenbarm mot sitt eget bröst. Det stannade vid ett brutet revben men kunde blivit mycket värre. Hade stöten träffat huvudet kunde det gällt livet. — Ja, i bildhuggarateljéerna är olyckor inte så alldeles sällsynta. Det får mycken försiktighet och omtanke till, när tunga pjäser ska flyttas, vändas eller på annat sätt hanteras.

Vid ungefär samma tid som den ovannämnda torson tillkom också en helfigur, "Liggande kvinnofigur". Den är i naturlig storlek och materialet är gips, för marmor. Stilen är naturalistisk men inte på ett påträngande sätt. Den ger en sublimerad, poetisk helhetsverkan. Det är figurens hållning, linjerytmiken, renheten i uppfattningen, ja, kort sagt, kompositionen och utförandet som åstadkommer detta. Den skulpturen skulle lätt kunnat bli söt, men den har lyckligt undgått det.

"Kvinnoporträtt" är också från denna tid. Först flera år senare blev det hugget i marmor. Det är en utsökt sak. Inte minst måste man beundra själva huggningen.

En humoristisk grupp i terrakotta, kallad "Musikanter", hör till det som man med glädje minns.

Men Ostermans ateljé är nu proppfull av skulpturer. Bara att räkna upp dem skulle ta spalter. Bland annat finns det ett stort antal intressanta konstnärsporträtt. Alla är inte lika lyckade, vilket vore orimligt, men många är mästerliga. — Osterman har många konstnärsvänner. En del av dem är på toppen av nutida svensk konst. Målarna har presenterat tavlor eller bytt med skulpturer. Det är knappast mer än handsbredd mellan tavelramarna på alla väggar.

Osterman har talang, uppslagsrikedom och god arbetsförmåga. Vad som fattas honom är ambition. Och just det tycks i denna tid behövas mer än någonsin! —

KULTURELLT

Gustaf Osterman arbetar i sin ateljé

tast klar och övertygande. Vad barnporträtten beträffar har han genomgående lyckats mycket bra.

Reliefkonsten — sedan gammalt och med rätta ansedd som den strängaste arten inom skulpturen — utövar Osterman med en säkerhet som inger förtroende. Och detta är anmärkningsvärt i en tid som denna, då reliefen ofta utföres på ett högst summariskt, onyanserat och lösligt sätt, så att den urartat till att ge endast flack silhuettverkan utan volym — figurerna ser ibland ut som om de tagits fram med pepparkaksform och sedan applicerats på reliefens bakgrund! Ostermans reliefer är av en thorvaldensk eller hildebrandsk stränghet och gedigenhet i uppfattning och i utförande.

Den tekniska sidan av skulpturens konst behärskar Osterman tillfullo. Han arbetar med samma säkerhet i vitt skilda material. Även gjutningen i konststen och metall, som ju brukar överlåtas åt speciella fackmän, klarar denne skulptör på egen hand.

Och så till slut: denna märkliga väg från kommandobryggan till kavaletten borde nog i sinom tid hufvudsakligen med en retrospektiv utställning! Om nu Osterman vill höra på det örat...?

UTVIDGADE...

Forts fr. sid. 11

som om ett järnband drogs åt kring huvudet. Även en sådan huvudvärk kan förvärras av skakningar eller häftigare rörelser med huvudet. Känner man med fingrarna över de berörda musklerna, får man en tydlig förnimmelse av att de är högradigt spända och ömma.

Den psykiskt eller av olust, leda, depression eller inre oro och spänning betingade huvudvärken är i regel svårast att behandla. Av patienten uppfattas den ofta som svårare, mera konstant och olidligare än den egentligen är, och den kan utvecklas till ett svårt handikapp för vederbörande. Här har vanliga huvudvärkslindrande medel i regel föga effekt. Läkarens bästa vapen är ett klarläggande och om möjligt tillrättaliggande av de psykiska moment som tagit sig uttryck eller utlopp i huvudvärken. En rationell psykoterapeutisk behandling kan ta sin tid, men även i dessa fall brukar den föra till målet. Patienten kommer till insikt om orsakssammanhanget och huvudvärken försvinner.

Osterman, som i början skulpterade i en rent naturalistisk stil, har med åren blivit betydligt friare. Detta framträder tydligast då han behandlar motiv av burlesk eller humoristisk art.

Hans porträttkonst är realistisk och endast undantagsvis lätt stiliserad. Karaktäristiken i den är of-

"Musikanter" — grupp i terrakotta

Under alla dessa år har man inte mer än två gånger kunnat locka honom att utställa: två år deltog han i decemberutställningarna i Göteborgs konsthall. Men han skickade vid vardera tillfället bara in en enda liten sak! — Dock fick han fina omnämnanden av kritikerna.

Lika ovillig som han varit att utställa har han varit likgiltig då det gällt att göra något för en större beställning. Av offentliga arbeten av honom kan nämnas två, som finns i Gustavsberg. Det ena är en minnesrelief i brons över redaktör Anders Falck. Det andra, också en relief i metall, heter "Flygande holländaren". Denna relief är uppsatt i dagrummet på Gustavsbergs skolhem. — Här bör väl också nämnas, att han gjort en del porträttmedaljonger i metall, vilka infällts i gravvårdar.

En person så kemiskt fri från strebertum och med en så orubblig självständighet som Gustaf Osterman har naturligtvis inte heller hållit sig framme hos de stora konstnärerna, av vilka det finns inte så få i Göteborg. Men en hel del av hans små skulpturer finns dock spridda i hemmen här och var. Det gäller särskilt de många barnporträtten, han gjort. De är säkert mycket uppskattade.

Följande må betraktas som ett försök till en sammanfattning:

Pater Pire och "Hjärtats Europa"

Det här handlar om Pater Pire — dominikanerprästen som bygger europabyar för baracktrötta flyktingar och som i fjol belönades med Nobels fredspris. Han bor i Huy vid Ardennernas rand. Det är en småstad, tyngd av månghundraåriga traditioner. Man vandrar genom trånga, slingrande gränder och känner historiens vingslag... Men det finns belgiska städer med ännu stoltare traditioner och med ännu mer pittoreska gränder. De lockar till sig den stora strömmen av turister. Utan Pater Pire skulle Huy därför vara ganska okänt ute i stora världen. Tack vare honom har den lilla staden fått en viss ryktbarhet långt utanför Belgiens gränser de senaste åren.

Han är prästen som hela Belgien talar om. Och i Mellaneuropas flyktingvärld har ryktet om Pater Pire spritts från barack till barack, från läger till läger. Apatiska människor, som varit nära att gå under i sina baracker, har börjat hoppas på livet igen. Han kallas ibland för Europas Albert Schweitzer.

Att Pater Pire ställde sig i spetsen för vad som blivit ett modernt korståg i humanismens anda berod-

SVEN-ERIK HANDBERG

kåserar om Pater Pire, den belgiske dominikanerprästen, som fick Nobels fredspris 1958 för sitt uppoffrande arbete bland Europas 300.000 flyktingar — "Europas mänskliga överskott". För tio år sedan bildade Pater Pire hjälporganisationen APD, som sedan dess bl. a. byggt ett flertal s. k. europabyar. I varje sådan by bor 20 flyktingfamiljer. Bostäderna är enkla "men ändå små himmelriken jämförda med flyktinglägrens baracker och kaserner". APD:s arbete finansieras numera med bidrag från så gott som alla delar av den fria världen.

de egentligen på en tillfällighet. Han råkade höra ett föredrag av en ung amerikan, som var chef för ett österrikiskt flyktingläger. Det var i Bryssel en februarikväll 1949. Sedan dess ägnar Pater Pire all sin tid åt flyktingarna.

Han började med att bilda APD. Det betyder Aide aux Personnes

Deplacées (Hjälp åt "Displaced Persons"). Kärntruppen bestod av en grupp ungdomar med en god portion entusiasm men inte särskilt mycket pengar som insats. Insamlingar startades emellertid, bidragen flöt så småningom in. Redan nästa år — 1950 — kunde man öppna ett åldersdomshem för flyktingar. Det låg i Huy och var det första i sitt slag i Europa. Tre likadana hem i olika delar av Belgien kom sedan efter hand till.

14 år i baracker

Pater Pire och hans vänner tänker framförallt på dem som nästan alla andra glömt bort. Utspridda i baracker och nödbostäder i Västtyskland, Österrike och Italien finns en grupp flyktingar som tillsammans bildar "Europas mänskliga överskott". De kom med den stora flyktingströmmen för 13—14 år sedan och har ännu inte fått chans att börja ett normalt liv igen. De har sökt invandringstillstånd hos det ena landet efter det andra men alltid fått nej.

— Vi lever som på en järnvägsstation. Sedan 13 år sitter vi på våra koffertar och väntar på ett tåg som inte kommer.

Så har en av dessa olyckliga karakteriserat sin och sina kamraters situation. I dag är de 300.000. 113.000 av dem skulle egentligen behöva omedelbar hjälp.

Många är ensamstående äldre, men det finns också hela familjer bland detta "Europas mänskliga överskott". Pater Pire sökte länge en utväg för att kunna hjälpa sådana familjer ut ur lägren. Europabyarna blev lösningen. Den första växte upp i Aachen, Västtyskland, nära dess gräns mot Holland och Belgien. Där bor nu 20 flyktingfamiljer från olika delar av Östeuropa. Och de första familjerna har redan flyttat in i liknande byar i den österrikiska staden Bregenz vid Bodensjön — inte långt från knutpunkten där de tyska, österrikiska och schweiziska gränserna möts — samt utanför Augsburg i Bayern, nära schweiziska gränsen. I fjol började man bygga europabyen Fridtjof Nansen i Berchem-Ste-Agathe vid Bryssel samt europabyen Albert Schweit-

APD:s första europaby i Aachen, Västtyskland

zer i Saar vid tysk-franska gränsen, ganska nära både Luxemburg och Belgien.

"En våg av kärlek"

Fridtjof Nansen, som alltså fått ge namn åt en av europabyarna, sa en gång att den riktiga politiken heter människokärlek. Enligt den måttstocken är Pater Pire en stor politiker. Flyktingproblemets lösning är egentligen bara en milstolpe — men en viktig sådan — på vägen mot det stora målet som han har gemensamt med många "yrkespolitiker": Ett enat Europa. Eller "Ett Hjärtats Europa" som han själv föredrar att säga.

För att nå dit måste vi enligt Pater Pire lära oss att oegennyttigt undsätta nödlidande bröder och systrar. Intolerans och folkhat måste ersättas med en våg av kärlek. Pater Pire och APD försöker praktisera detta genom flyktingarbetet. Man vill spränga "den västliga egoismens barriär", som i mer än ett decennium uteslutit hundratusentals personer från en människovärdig tillvaro.

"Den västliga egoismens barriär" sammanfaller med Tysklands, Österrikes och Italiens västgränser. Här möts de utstötta, som i dag bildar "Europas mänskliga överskott", av en andra järnridå. Pater Pire vill förvandla denna gräns till en kärlekens linje genom att bygga en kedja av europabyar utmed den.

Östeuropa i miniatyr

I varje utbyggd europaby bor 20 familjer. Husen är enkla men ändå små himmelriken jämförda med flyktinglägrens baracker och kaseraner. Varje familj får "hjälp till självhjälp" för att så småningom kunna stå på egna ben. Anställningar ordnas — åtminstone någon i varje familj bör vara arbetsför.

En sådan by är ett Östeuropa i miniatyr. Här möts olika nationaliteter, raser och konfessioner. Det är ett praktiskt försök att bygga broar över klyftor som så lätt skapar missförstånd och fördomar bland människorna. Genom att de flesta byarna ligger i gränsområden understryks ännu mer den internationella atmosfären.

Europabyarna är ändå inte allt. Man vill också ge dem som lever kvar i barackerna en möjlighet att få ett litet fotfäste i världen utanför lägergrindarna. Den värld som så

En flyktingfamilj i sin enkla bostad i en europaby

många nästan hunnit glömma bort hur det känns att leva i. Redan år 1949 började Pater Pire förmedla brevkontakter mellan flyktingfamiljer och mera lyckligt lottade familjer i Västeuropa och USA. 15.000 sådana förbindelser har under årens lopp dragits upp via APD:s sekretariat. Det har hänt att flyktingar räddats ut ur lägren tack vare brevvänner, som de fått genom APD.

Över ideologierna

Han som höll det där föredraget i Bryssel för tio år sedan kan vara nöjd med resultatet. Fröet han sådde har verkligen burit frukt.

APD:s arbete finansieras i dag inte bara med belgiska pengar. Bidragen kommer från alla möjliga delar av den fria världen. En kommitté med 20 ledande politiker och kulturpersonligheter från nio västeuropeiska länder står bakom organisationen. Här samsas kända evangeliska och katolska kyrkomän med ledande socialistiska, liberala och konservativa politiker.

APD vill arbeta över alla gränser. En dominikanerpräst är visserligen primus motor. Det missförstår folk ibland. APD är helt fristående både mot katolska kyrkan och mot andra kyrkor och organisationer. Pater Pire är själv den mest ivrige internationalisten och ekumenen. Och bitter motståndare till en del flyktingorganisationers principer att låta samfundstillhörigheten avgöra vilka som ska hjälpas.

Tolerans och förståelse är egenskaper som är nödvändiga för "Ett Hjärtats Europa". Men vägen till målet är ibland oändligt lång. I fjol lade Europarådets generalsekretärare, greve Benvenuti, ner den första grundstenen till den blivande europabyen Fridtjof Nansen. Efter ceremonin kom en dam fram till Pater Pire. Hon var missnöjd med att en utlänning, som till råga på allt inte var katolik, fått ge namn åt byn. Hon tyckte att Belgien hade gott om berömdheter, som varit värda att hedras i stället.

Den damen hade inte riktigt förstått innebörden av "Ett Hjärtats Europa".

SVENSK ORGANTERAPI...

Forts. fr. sid. 4

Kan någon av de läkare, som råkar läsa dessa mina rader i Status, ge en upplysning om huruvida dr Niehans organterapi praktiseras i Sverige eller i något annat av de nordiska länderna? Har skandinaviska läkare och fysiologer granskat metoden? I så fall, vilken är deras mening om den?

Vad säger gerontologerna? Har metoden införts i geriatriken?

Finns metoden omnämnd eller beskriven i något svenskt medicinskt fackorgan?

Mycket glad över ett svar och tackar på förhand.

E. E. R.

Utvidgade artärer ger migrän och baksmälla

Det är nog inte många människor som har sluppit ifrån att åtminstone någon gång ha en riktigt ordentlig huvudvärk, så man tycker att den arma skallen är färdig att sprängas eller känns tung som en blyklump. Man letar i medicinskåpet efter en tablett eller ett huvudvärkspulver och har bara en tanke — att få bot för den hemska plågan. Men — i regel företar man sig inte mera än detta nästan instinktiva trevande efter något av de vanliga medlen mot huvudvärk, såvida värken inte skulle vara särskilt svår eller långvarig. Därför kan man också räkna antalet huvudvärkstabletter eller -pulver, som årligen för-tärs i vårt land, i miljoner och åter miljoner.

Nu är emellertid huvudvärken inte en sjukdom i sig själv, bara ett symptom på att något är i olag. Tabletten eller pulvret lindrar obehagen för tillfället men påverkar inte på något sätt *orsaken* till huvudvärken. Besväras man ofta eller mer eller mindre ständigt av huvudvärk, bör man därför i sitt eget intresse se till att orsaken till den blir klarlagd och föremål för rationell behandling.

I vissa fall kan det ställa sig svårt även för läkaren att sätta fingret på den direkta orsaken till en besvärande huvudvärk. Smärtans intensitet står långt ifrån alltid i direkt proportion till graden av den process som framkallat den. Inte sällan kan jämförelsevis obetydliga kroppsliga orsaker ge en svårartad huvudvärk, medan å andra sidan även mycket allvarliga sjukliga förändringar inom hjärnan kanske inte framkallar någon huvudvärk alls eller endast en obetydlig och föga besvärande sådan.

När läkaren börjar lägga det pussel, som skall föra honom fram till den exakta diagnosen om orsaken till den aktuella huvudvärken, har han självfallet god ledning av vad patienten kan berätta för honom om sin huvudvärk: om det är fråga om en isolerad attack av huvudvärk eller om det rör sig om upprepade, plötsligt insättande attacker eller mera konstanta besvär. Vidare har upplysningar om omständigheterna före eller vid huvudvärkens uppträdande sin betydelse, vare sig det nu kan röra sig om ansträngande

arbete, misstankar om koloxidförgiftning, psykiska påfrestningar, sinnesrörelser, nattvak och sömnlöshet eller förgiftningar, missbruk av stimulantia, dietförsyndelser, drag eller avkylning, blåst osv. i det oändliga.

Sju orsaker till huvudont

Han vill nog också gärna veta vilken tid på dagen huvudvärken kommer, dess karaktär — dunkande,

Av Dr ARNE TALLBERG

molande, tryckande, gnagande, pulserande — samt om den har någon speciell lokalisering. Det kan också ha sitt värde att få veta om den brukar föregås eller vara åtföljd av andra symptom, såsom allmänt illamående, ljusförmimmelser, ringningar eller susningar i öronen osv. Varje omständighet som tycks bidra till att förvärra eller lindra huvudvärken har sin betydelse. Därför kan det vara praktiskt att man före sitt samtal med doktorn tänker igenom alla omständigheter som kan vara av intresse för honom och inte in-skränker sig till att bara besvara hans direkta frågor.

Nu bör vi kanske ha klart för oss att inte *allt*, vad vi uppfattar som huvudvärk, är huvudvärk i egentlig mening, om vi begränsar detta till sådana smärtor som uppstår inom hjärnan, där de stora kärlen och

deras förgreningar ute på hjärnans yta är mycket smärtekänsliga medan hjärnmassan som sådan är totalt okänslig för smärta. Även hjärnhinnorna, som omger hjärnan, är smärtekänsliga. Men "ont i huvudet" kan också framkallas av bihåleinflammationer, sjukdomsprocesser i tänderna och öronen, nervinflammationer i de ytliga nerverna bak i nacken eller över ögonen samt av krampartade sammandragningar i ögonmusklerna, när ögats inställningsmekanism för närseende, ackommodationsapparaten, blir överansträngd genom att man dröjer för länge med att skaffa sig läsglas eller har olämpliga glasögon.

Någon egentlig forskning rörande huvudvärken, vilken är ett av de äldsta symptom som mänskligheten känner, har vi fått först under senare år och man har kommit fram till att vad vi kallar huvudvärk kan framkallas på sju olika vägar: 1) genom en vidgning av artärerna utåt på huvudskålen; 2) genom tånjning av smärtekänsliga bildningar inom huvudskålen; 3) genom vidgning och tånjning av intrakraniella blodkärl; 4) genom inflammation av bildningar inom kraniet; 5) genom sammandragningstillstånd av skelettmuskler på huvudet och halsen; 6) genom en utvidgning av ett lokalt smärttillstånd någonstans inom huvudet samt 7) på psykisk väg framkallad, psykogen, huvudvärk.

I flertalet fall av huvudvärk är denna framkallad genom en vidgning av kranialartärerna eller av

sammandragningstillstånd i muskler på huvudet eller halsen, inte sällan genom en kombination av dessa båda orsaker. I allmänhet ligger bakom dessa fall kroppsliga tillstånd som är jämförelsevis lätta att komma tillrätta med.

Frisk luft lindrar baksmälla

Huvudvärk framkallad av en vidgning av kranialartärerna, s. k. vasculär huvudvärk, är den huvudvärk som brukar åtfölja allmäninfektioner och migrän eller som uppkommer efter överdosering av vissa gifter. En kärlutvidgning av denna art ligger bakom huvudvärken vid hunger samt den bekanta "baksmällan". Till samma grupp hör också huvudvärk som framträder vid en plötslig höjning av blodtrycket, t. ex. vid en häftig sinnesrörelse, liksom den som åtföljer kramper och skallskador. Den har ofta en pulserande, dunkande karaktär.

Behandlingen bör riktas mot den bakomliggande orsaken. Sålunda brukar t. ex. en baksmälla lätta mycket snabbt, om vederbörande får inandas syrgas eller åtminstone kommer ut i friska luften.

Huvudvärk till följd av tånjning eller tryck på bildningar inom huvudskålen kan framkallas av utrymmeskrävande processer inom kraniet, såsom en hjärntumör eller en intrakraniell blödning. Den brukar förvärras om man hostar eller rör häftigt på huvudet och lindras inte av medel som verkar sammandragande på blodkärlen. Huvudvärken vid en hjärntumör brukar vara periodisk och ter sig i allmänhet som lindrig eller medelsvår. Vid en blödning inom huvudet däremot är huvudvärken oftast ihärdig, dov och uppfattas som om den berörde hela huvudet.

Tankearbete gav huvudvärk

Inte så få människor kan få en attack av huvudvärk i samband med ett plötsligt kast med huvudet eller en snabb vridning av detta. Den utlöses genom en dragning — till följd av centrifugalkraften — på smärtekänsliga bildningar inom huvudet. Inte sällan kan man finna att smärtan vid en vasculär huvudvärk på motsvarande sätt förvärras vid mer eller mindre hastiga lägeförändringar av huvudet. Det är vid

denna form av huvudvärk, där dragningen spelar en viktig roll, som de "vanliga", receptfria huvudvärksmedlen har sin bästa effekt.

Huvudvärk i samband med inflammation av bildningar inom huvudskålen möter man framför allt vid hjärn- och hjärnhinneinflammation. Utmärkande för den av ett virus framkallade lindrigare form av hjärnhinneinflammation, som ganska nyligen fick så stor spridning i vårt land var en envis, långdragen och mycket besvärande huvudvärk, som stod kvar mycket länge under konvalescensen efter det relativt snabbt avklarade direkta sjukdomsstadiet och som enligt min egen erfarenhet utlöstes redan vid den första ansatsen till mera intensivt tankearbete!

Även efter en hjärnblödning uppstår, i samband med reparationsarbetet inom de skadade hjärnpartierna, ett inflammationstillstånd som kan utlösa huvudvärk. Den direkta orsaken är i dessa fall att inflammationen griper över på smärtekänsliga bildningar och vävnader. I dessa fall krävs i regel betydligt starkare preparat än de vanliga receptfria för att lindra besvären.

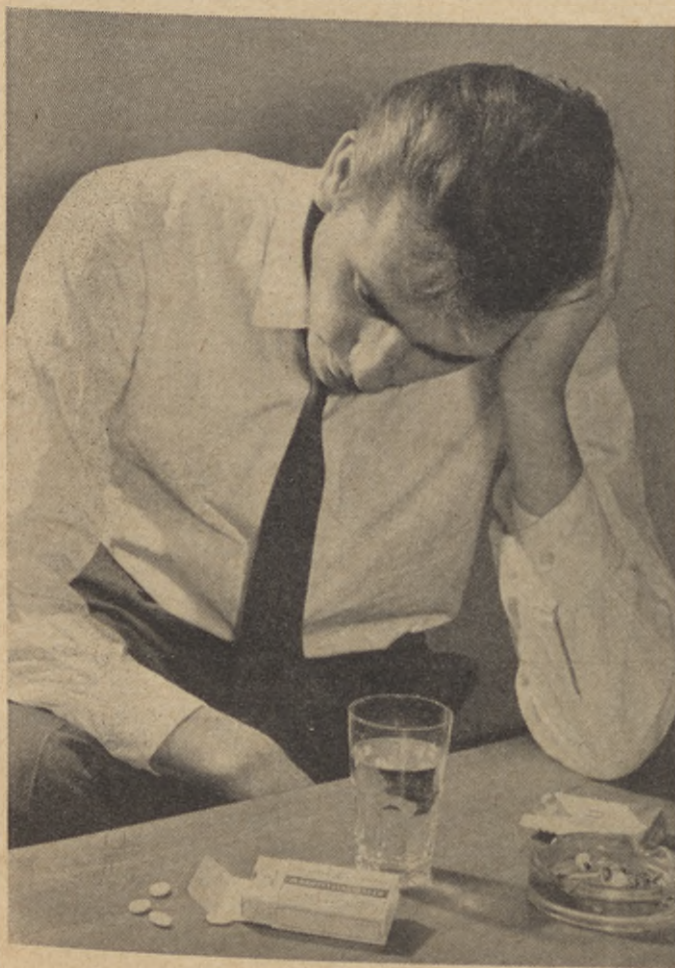
Den "psykiska" värken svårbehandlad

Huvudvärken kan vidare vara sekundär till lokala smärttillstånd inom huvudet och stå kvar sedan den ursprungliga, lokala smärtan försvunnit. Så kan vara fallet efter en bihåleinflammation eller ackommodationsbesvär från ögonen. Det samma gäller också infektioner som berör musklerna, t. ex. av reumatisk art. Även inflammatoriska processer i lederna mellan de översta halskotorna kan ge huvudvärk av denna art.

Huvudvärk kan också framkallas av krampartade sammandragningstillstånd, kontrakturer, i någon eller några muskler på huvudet eller halsen till följd av lokala muskel- eller nervskador. Sådana muskeltkramp kan också uppkomma i anslutning till känslökriser, när musklerna "knyter sig" och man blir "styv som en pinne". De är då, som man säger, emotionellt orsakade eller känslöbetingade.

I allmänhet lokaliserar en huvudvärk av detta slag till nacken för att därifrån stråla ut mot hjässan och sidorna. Till sin karaktär är den envis och dov. Det känns inte sällan

Forts. på sid. 7

Receptfria tablettor, t. ex. magnecylkodein, ger god lindring vid vissa former av huvudvärk

Över 2.000 silikosfall på 25 år

Silikos eller stendammlunga, som den svenska benämningen lyder, är en sjukdom med gamla anor. I vårt land beskrevs den 1734 av Carl von Linné. Det var sandstensarbetarna i Orsa, som redan på den tiden vid brytning i brotten och vid huggning av slipstenar ådrog sig en lungåkomma, som ledde till en alltför tidig död. Under generationer gick därför Orsa under beteckningen "änkornas och de oförsörjda barnens socken". Sedan gammalt har silikosen även varit ett gissel för andra yrkesutövare i vårt land. Inom porslinsindustrin har sålunda den lungsjukdom, som t. ex. drejare ådragit sig genom att andas in damm, och som "gått i arv" med yrket från far till son, av de angripna själva betecknats som porslinsmar-karlungsot.

Det var emellertid först i början av detta århundrade, som betingelser uppstod för en vittomfattande utbredning av silikos. I samband med industrialismens genombrott ersattes nämligen mer primitiva arbetsmetoder med maskinella anordningar, t. ex. tryckluftsverktyg i gruvindustrin och gjuterier. De hade fördelen att vara effektiva och bidra till produktionsökningen men de hade också nackdelen att alstra en myckenhet damm.

För att silikos skall uppstå måste lungorna under lång tid andas in dammbemängd luft. Erfarenheten har visat, att olika damm har olika verkan. Först och främst har dammkornens storlek en mycket stor betydelse. Partiklarna måste vara ytterst finfördelade för att kunna tränga ner i lungorna. I riktigt farligt damm är de enstaka kornen inte större än omkring 0,001 mm, vilket innebär, att partiklarna är så små, att de inte syns med blotta ögat. Avgörande betydelse har även mineralsammansättningen. Särskilt riskfyllt är det att andas in damm, som består av ren kiselsyra (=silica), som regel i form av kvarts. Ju högre kvartshalt, desto farligare är dammet. De största riskerna finner man därför i kvartsgruvor eller i krossverk, där kvarts finfördelas till pulver. Men även i företag, där kvarts endast i mindre mängd ingår i det bearbetade materialet, förekommer sjukdomen — t. ex. hos

Docent TORSTEN BRUCE

överläkare vid Söderby sjukhus, skriver om silikos eller s. k. stendammlunga, som förr ofta förväxlades med lungtuberkulos. Under de senaste 25 åren har silikos påvisats hos mer än 2.000 personer i vårt land. De största riskerna finns i kvartsgruvor och krossverk, där kvarts finfördelas till pulver, men även i t. ex. järnmalmsgruvor och porslinsfabriker kan man ådra sig stendammlunga. Den som en gång drabbats av silikos kan inte bli helt frisk — däremot kan man se till så att sjukdomen inte förvärras.

arbetare i järnmalmsgruvor och i tackjärnsgjuterier samt i porslinsindustrin. Silikosfaran är emellertid där förhållandevis ringa. Om dammet inte innehåller kvarts, uppträder ingen silikos, även om dammintensiteten skulle vara kraftig. Det gäller t. ex. gipsarbetare och svetsare, vilka sistnämnda inandas ett finfördelat järnstoft.

Silikos och lungbc

År 1931 upptogs i Sverige silikosen i yrkesskadeförsäkringen, vilket

Docent Torsten Bruce

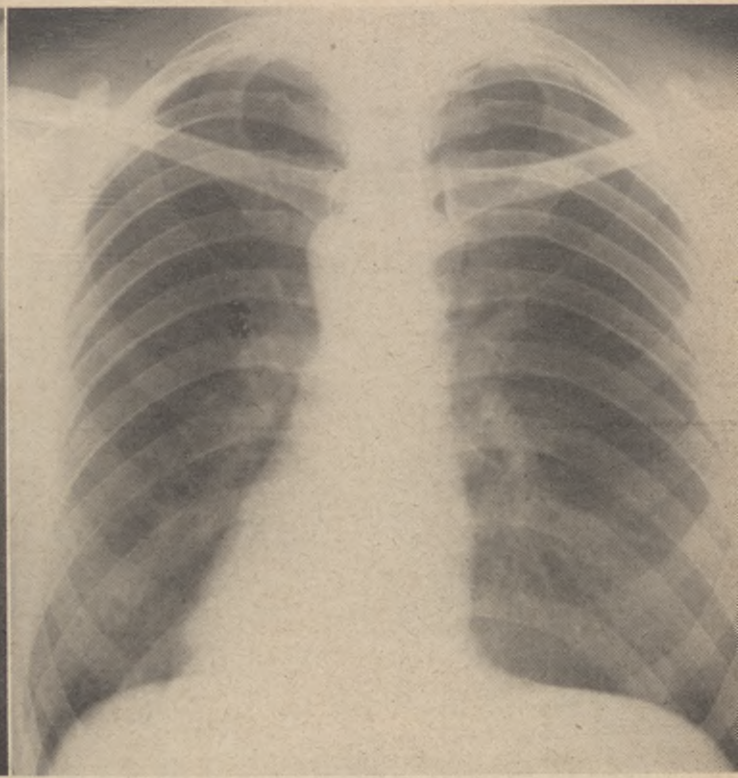
innebär, att om sjukdomen inverkar på prestationsförmågan, ersättning kan utgå som för olycksfall i arbete. Genom sammanställning av alla till försäkringsbolagen anmälda fall kan man få en uppfattning om hur många, som i vårt land drabbats av silikos. Det har visat sig, att sjukdomen under de senaste 25 åren påvisats hos mer än 2.000 personer. Många är nu döda — åtskilliga har avlidit, därför att silikosen komplicerats med tuberkulos. Det är nämligen ett känt förhållande, att dammförändringarna i lungorna utgör en god jordmån för uppkomst av tuberkulos. Särskilt före PAS- och streptomycintiden var förutsättningarna mycket små att återvinna hälsan, om siliko-tuberkulos uppstått.

Den rena okomplicerade silikosen förväxlades särskilt förr ofta med lungsot och hjärtfel. Utan tillgång till röntgen är det nämligen mycket svårt att avgöra, när stendammlunga föreligger. Med hjälp av moderna undersökningsmetoder bereder det emellertid sällan svårigheter att avgränsa silikosen från andra lungåkommor. Det är t. o. m. så, att man i allmänhet kan diagnosticera silikos på röntgenfilm många år innan den ger några som helst symptom. Våra lungor har nämligen så stora andningsreserver, att det behövs rätt betydande inlagring av damm och därav betingad sjukdom, innan symptom uppstår. När silikosen så småningom ger sig till känna, är det genom andnöd. Förutom andfåddhet förekommer ibland hosta, i regel utan upphostning.

Hos flertalet personer, som i vårt land drabbats av silikos, har sjukdomen varit förhållandevis lindrig. Men i framskridna fall kan så svår andnöd utvecklas, att den t. o. m. är plågsam i fullständig vila. Då undergrävs den allmänna motståndskraften, och särskilt om den sjuke är gammal, dukar han lätt under i en vanlig förkylning eller lungkatarr.

Kroppens sätt att reagera för det damm, som trängt ner i lungorna, är på sätt och vis missriktat. I vällovligt syfte att försvara sig mot partiklarna bildar organismen bindväv kring dem, men när alltför myc-

T. v. ett par silikosangripna lungor. De tillhör en man som ett tiotal år arbetat som borrhare i en kvartsgruva. Hans andningskapacitet är kraftigt nedsatt. T. h. syns som jämförelseobjekt ett par helt friska lungor

ket bindväv uppstått, blir lungan ärrig och skrumpnar. Dammkornen oskadliggörs således på funktionens bekostnad. Det blir allvarligt nog, när skrumpningen till slut leder till svår andfåddhet.

Profylaxen mycket viktig

En silikos, som en gång uppträtt, blir för framtiden bestående och kan inte förbättras. Man får t. o. m. räkna med, att även om dammtillförseln upphör, kroppen fortsätter att bilda ärrvävnad kring de dammkorn, som alltjämt ligger och retar. Det innebär, att sjukdomen kan fortskrida även efter en avslutad damminhalation. Lyckligtvis händer det huvudsakligen när en stor myckenhet kvartsdamm andats in under kort tid. Det hör i vårt land till undantagen, att förhållandena på arbetsplatserna är så ogynnsamma.

I regel krävs en lång följd av år, innan de lindrigaste dammförändringarna röntgenologiskt kan påvisas. Hos porslinsformare, stål- och tackjärnsgjutare samt arbetare i järnmalmsgruvor har man icke skäl räkna med stendamm lunga före 20—30 års anställning. Risken för stålrensare är större, och bland kvartsarbetare har det tidigare hänt, att silikos uppträtt redan efter omkring 5 års anställning. För att svår sili-

kos skall uppstå åtgår naturligtvis betydligt längre tid. Det finns industrier, där avancerad sjukdom aldrig hinner utvecklas.

Eftersom det icke finns någon behandling, som kan förbättra dammförändringarna i lungorna, är de sjukdomsförebyggande åtgärderna av utomordentligt stor betydelse. Dessa är helt och hållet av teknisk natur. Det gäller att till varje pris förhindra, att arbetarna andas in damm. Det kan ske genom att det alstrade dammet bindes medelst vattenbegjutning såsom vid vätborrning i gruvor. Hygieniskt tillfredsställande är det också, när dammet omedelbart avlägsnas från arbetsplatsen genom kraftiga utsugnings- och ventilationsanordningar. Om det inte går att förhindra, att dammet sprids, kan man undgå silikos genom att byta ut kvarts mot mindre farligt och ofarligt material, t. ex. stålkulor i stället för sand vid blästring. Kan man inte lösa problemet på annat vis, återstår alltid möjligheten att använda andningsmask eller friskluftshjälm, åtgärder som av förklarliga skäl emellertid inte är särskilt populära bland arbetarna.

Läget har förbättrats

Som kontroll på de tekniska åtgärdernas effektivitet är medicinska undersökningar oundgängliga. Visar röntgenbilden vid periodiskt återkommande besiktningar icke ens efter 25—30 års anställning några lungförändringar, kan silikosen icke längre spela någon praktisk roll i det företag det gäller.

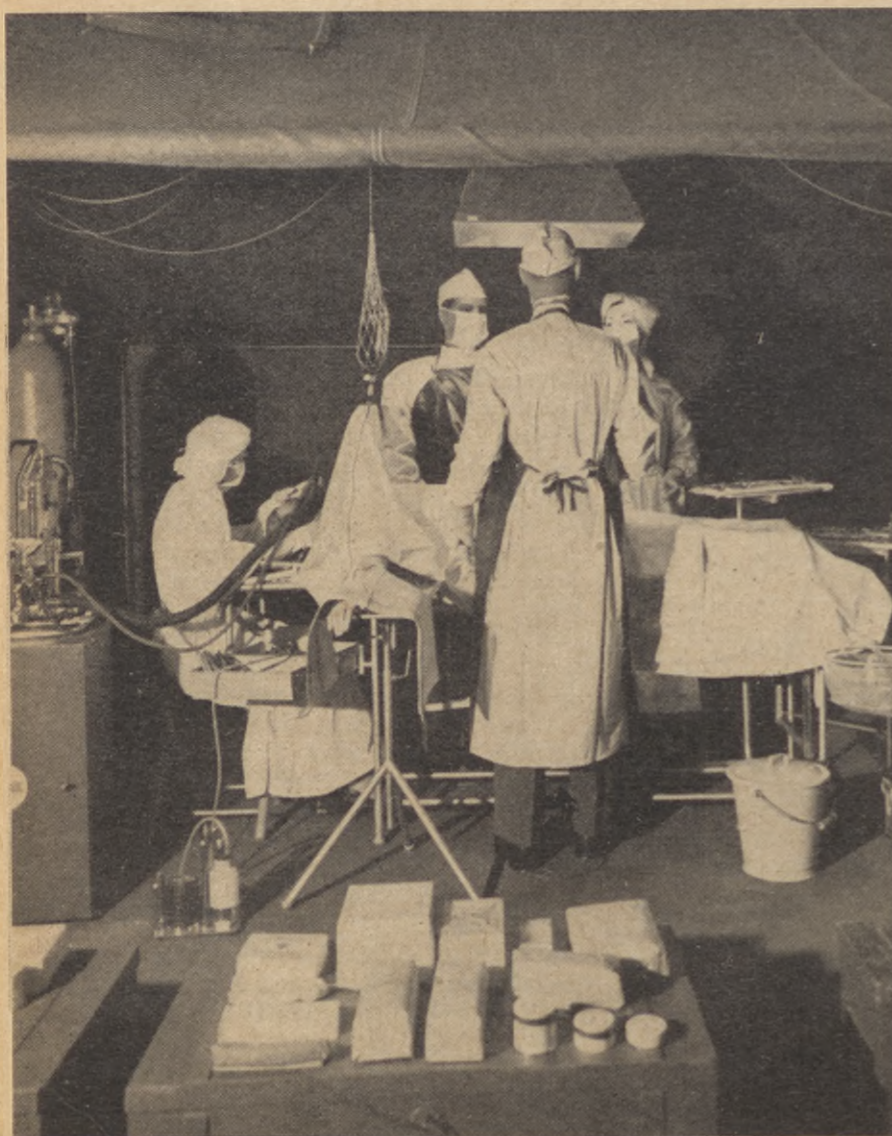
Det kan icke råda tvivel om, att silikosproblemet hade större dimensioner för 25 år sedan än nu. Man började först då få full vetskap om, var man hade att söka de svåraste härdarna. På nära nog alla arbetsplatser, där faran lurat, har undersökningar verkställts och yrkesriskerna klarlagts. Allt eftersom silikosfaran beaktats, har teknikernas strävan varit att göra skyddsanordningarna effektiva. Dylika förebyggande åtgärder är den väsentligaste anledningen till att förhållandena i så avsevärd grad förbättrats. Regelbundet återkommande röntgenundersökningar av arbetare i silikosyrken är emellertid alltjämt nödvändiga, även av den anledningen, att de ger de anställda ökad trygghet. Erfarenheten har också visat, att fortlöpande vaksamhet är ofrånkomlig. Det har nämligen även på 1950-talet vid några tillfällen inträffat, att arbetare drabbats av silikos efter anmärkningsvärt kort anställningstid.

En interiör på utställningen, som visar hur en läkares mottagningsrum såg ut omkring sekelskiftet. De flesta föremålen har tillhört dr Karolina Widerström (1856—1949), Sveriges första kvinnliga läkare

Ett fältlasarett bakom fronten. Hit förs de svårt sårade efter att ha passerat bl. a. bataljonsförbandsplatsen. Lasarettet, som är flyttbart, och drivs av ett sjukhuskompani, har goda resurser för röntgenundersökningar och krävande operationer

Dårkista och fältsjukhus på medicinsk utställning

Två 150-årsjubileer har tillsammans givit anledning till expon "Svensk läkekonst i fred och krig 1808—1958", som nu visas på Armémuseum i Stockholm. Dels är det Svenska läkaresällskapet, som fyllt ett och ett halvt sekel, dels är det det gamla reglementet för vår fältläkarkår som blir porträtt på en moderna läkares i Sverige

Utställningen rymmer mycket sevärt, allt från Läkarsällskapets stiftare till realistiska interiörer av fältlasarett. En fullständig bild av medicinens utveckling får man dock inte — expon är utpräglat rapsodiskt

Expon börjar som sig bör med att informera om läkaresällskapets tillblivelse, vilken ägde rum hemma hos läkaresällskapets förste General Directeuren C. F. von Schulzenheim. Till de sju sammankomst är daterad den 25 oktober anno 1808, is, friherre, stiftarna och pionjärerna hörde Jöns Jacob Berzelius, professor i medicin och farmaci, Vetenskapsakademien, Carl Trafimov, aktiserande läkare och en av de 18 i Svenska Akademien, sammanlagt 18 läkare.

Den 5 oktober 1858 tänkte sällskapet fira sitt 50-årsjubileum — men själva koleran satte den i hjulet. En medalj skulle nämligen tillverkas till minnet av en sådan man som Kungliga Myntets ende arbetare, som kunde medalj vart förhindrad därför att han led av sjukdom. Resultatet blev att jubileet måste uppskjutas.

Går man runt i utställningslokalerna får man se vår första sjuksköterskeskola, Sophiahemmet, instiftad den 9 februari 1827. Första föreståndarinnans dräkt finns med på expon. "Knäpptes" 1896 — endast tre månader efter Röntgens upptäckelse av röntgenstrålning. Den första röntgenbilden i Sverige. Den togs av S. M. S. på sid. 23

Text: ÅKE ROOS

Foto: KARL HERNRIED

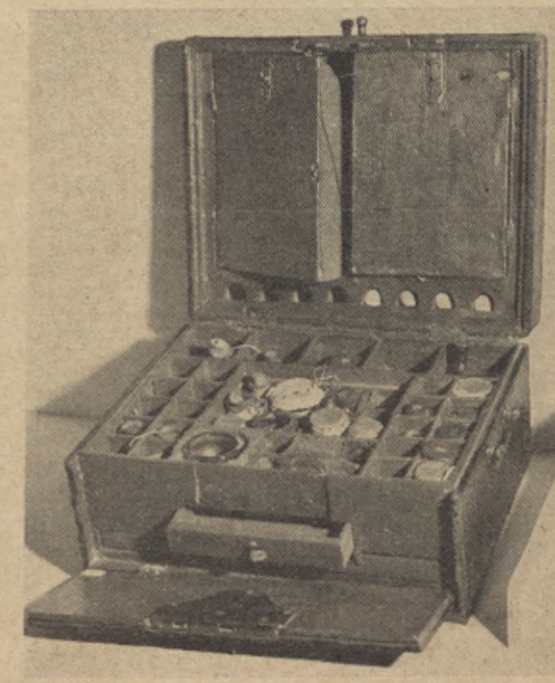
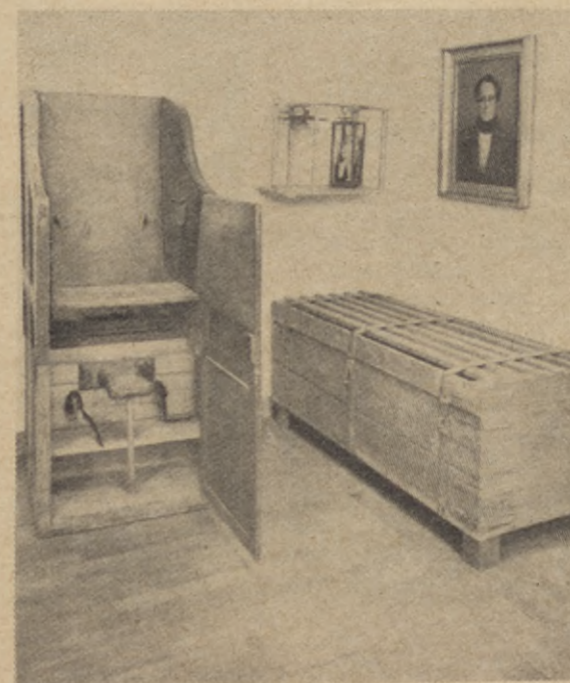
Medicinhistorikern docent Wolfram Kock (t.h.) och Antikens intendent Erik Bellander vid en bärkärra — "ambulans" — från 1800-talet. Kärran har använts för transporter till Maria Sjukhuset i Stockholm

En utställningsbild kring vår krigssjukvård. Vid sådana här samlingsplatser får de sårade hjälp av sjukvårdare i väntan på transport till i första hand bataljonsförbandsplatser, där läkare tjänstgör. Sjukvårdarna ger bl. a. förberedande chockbehandling

T. v. en tvångsstol, i vilken oroliga sinnessjuka fick sitta fastbundna, och t. h. en dårkista för transport av psykiskt sjuka. Föremålen är från mitten av 1800-talet

Karl XII:s fältapotek, som en gång såldes på auktion efter drottning Ulrika Eleonora. Apoteket tillhör numera Försvarets sjukvårdsstyrelse

Från

LÄSEKRETSEN

Socialvården och S:t Byråkratius

För inte så länge sedan kunde man i dagspressen läsa om hur en arbetslös yngling, som helt saknade medel till sitt uppehälle, avvisades utan hjälp av socialbyrån i en uppsvensk landskommun. Han inte bara avvisades förresten, nej, han blev också förolämpad och tillsagd att inte visa sig mera på byrån. Först sedan ynglingen kontaktat länsstyrelsen fick han — tror jag — 30 kr. Han var nämligen ännu inte mantalsskriven i den kommun, där han var bosatt.

Hur kan sådant ostraffat få förekomma i det s. k. Socialsverige? Enligt socialhjälpslagen är det ju den kommun, i vilken man vistas, som skall betala ut eventuell socialhjälp.

För ett par år sedan efterträdde den gamla fattigvårdslagen av en socialhjälpslag. Ordet fattigvård ersattes av socialhjälp och fattigvårdsnämnd av socialnämnd — men blev det några förbättringar i sak bortsett från denna lek med ord? Fortfarande finns det ju många sjuka och fattiga människor, som hellre lider nöd än att de vänder sig till socialvården, där de riskerar att bli förödmjukade.

Det är i första hand i de små kommunerna, som socialvården ger anledning till kritik. I de större städerna har man en vidare och mera förstående syn på — "samhällets olycksbarn". Låt mig därför ställa en fråga: Varför inte låta landstingen överta socialvården från städerna och landskommunerna? Därmed skulle hjälpnormerna bli enhetliga och rättvisare.

Arbetslös norrlänning

*

Tyvärr lever den gamla fattigvårdsandan fortfarande kvar på sina håll — det tar alltid sin tid innan en reform tränger ned på djupet. Dessutom skymtar man ibland paragrafdraken S:t Byråkratius på socialbyråerna och i socialnämndernas sammanträdesrum. En och annan socialtjänsteman glömmer

Apparat syr ihop nerver

De ryska kirurgerna-teknikerna har de senaste åren producerat resultat, som väckt förvåning i medicinska kretsar. För några år sedan hade Svensk Medicinsk Tidskrift en artikel om en rysk mekanisk apparat, som på ett ögonblick sydde ihop avslitna blodådror. Var och en förstår vad detta kan betyda för räddandet av ett människoliv.

Nu har "Det allunionära vetenskapliga forskningsinstitutet för experimentell kirurgisk apparatur och instrument" på Brysselmässan demonstrerat en än mer anmärkningsvärd framgång — en apparat, som syr ihop avslitna nerver...

Under operationer har det visat sig vara mycket svårt att sammanfoga nervtrådar, och misslyckanden för ofta till ihållande värk. Med hjälp av den nya apparaten elimineras emellertid dessa svårigheter till ett minimum.

Apparaten har redan med stor framgång utnyttjats i bl. a. Sklifovskijinstitutet i Moskva och Militärmedicinska akademiska sjukhuset i Leningrad.

ibland att hans primära uppgift är att idka människovård, att hjälpa gamla, sjuka och fattiga.

Att befria primärkommunerna från socialhjälpverksamheten och överflytta den till landstingskommunerna skulle säkert medföra vissa fördelar, men tiden torde ännu inte vara mogen för en sådan reform.

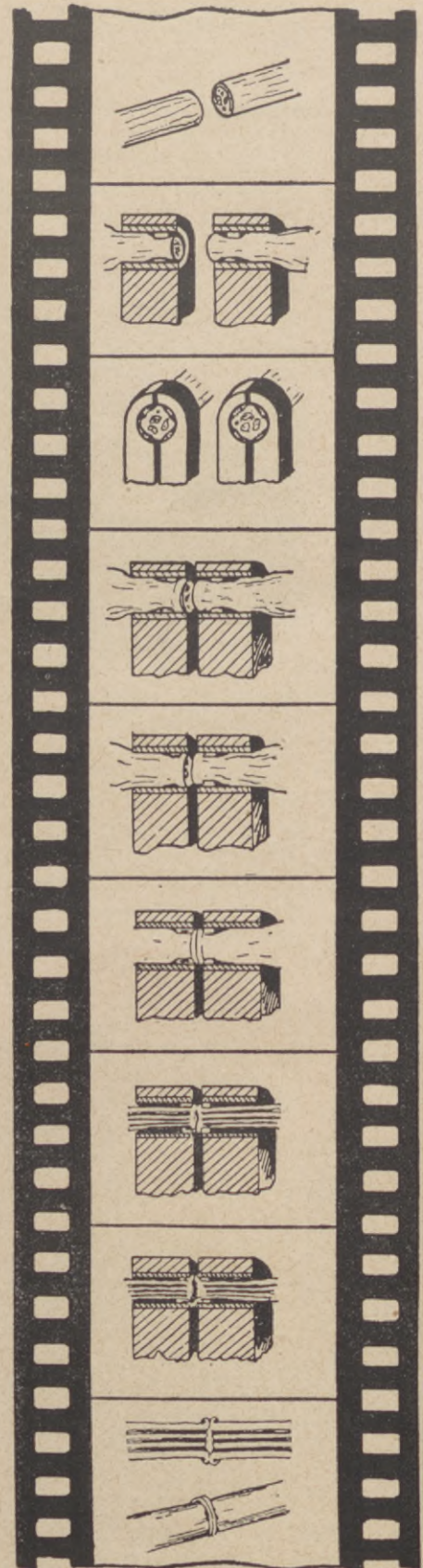
Red.

Svensk organterapi? — en fråga till läkarna

Den schweiziske läkaren dr Niehans har utarbetat en organterapi, byggd på principen att med djurorgan stimulera och revitalisera eller regenerera sjuka eller av ålder degenererade organ i människokroppen.

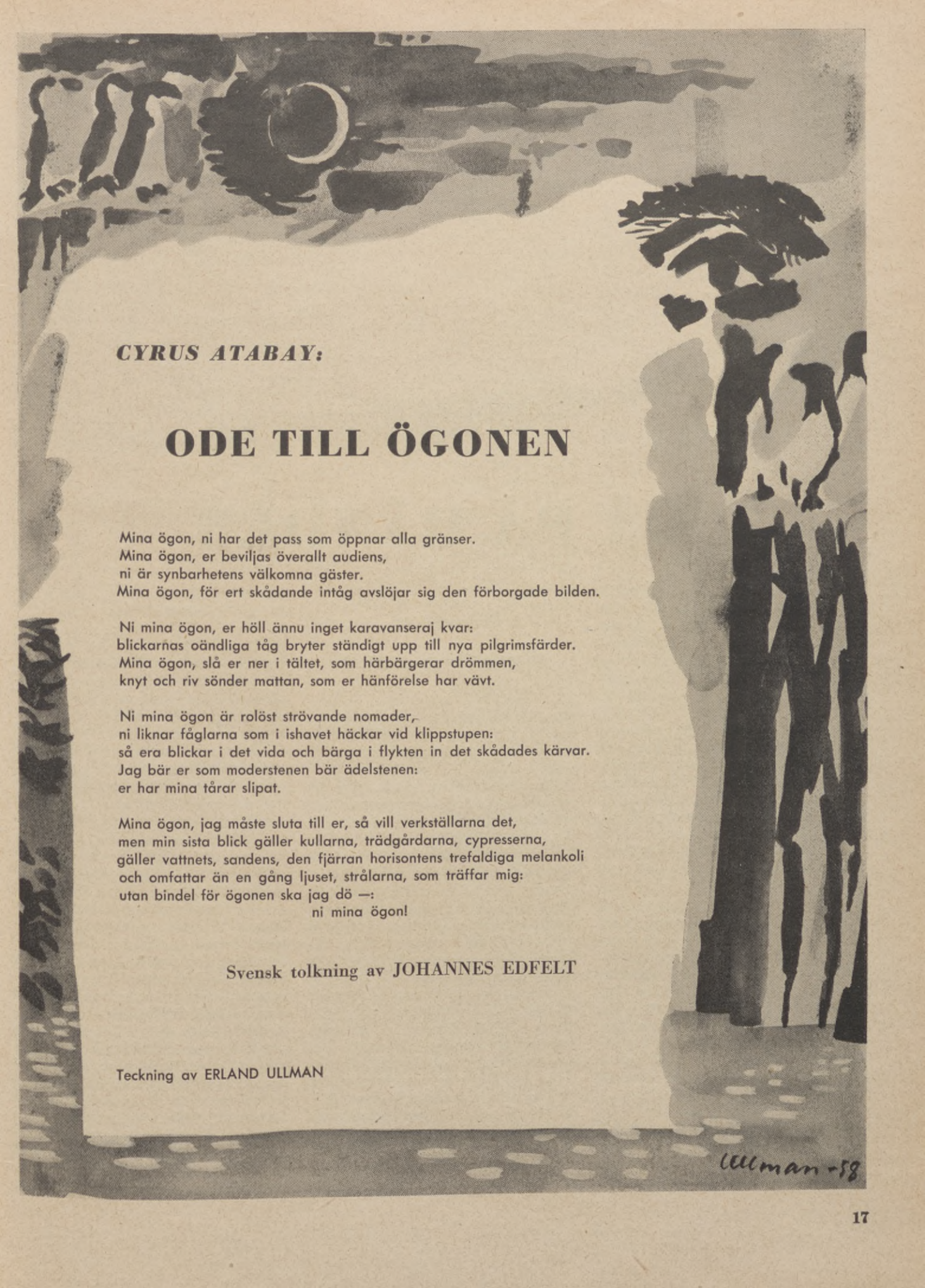
Till att börja med var metoden komplicerad — organdelarna fick nämligen inte ha varit utanför den nyss dödade djurkroppen mer än några minuter, innan de i krossat och uppslammat tillstånd infördes i människokroppen. Numera har det

Forts. på sid. 4

Så här går det till, då den nya ryska apparaten syr ihop en avsliten nerv. (Bilden är tagen ur en rysk tidskrift)

CYRUS ATABAY:

ODE TILL ÖGONEN

Mina ögon, ni har det pass som öppnar alla gränser.
Mina ögon, er beviljas överallt audiens,
ni är synbarhetens välkomna gäster.
Mina ögon, för ert skådande intåg avslöjar sig den förborgade bilden.

Ni mina ögon, er höll ännu inget karavanseraj kvar:
blickarnas oändliga tåg bryter ständigt upp till nya pilgrimsfärder.
Mina ögon, slå er ner i tältet, som härbärgerar drömmen,
knyt och riv sönder mattan, som er hänförelse har vävt.

Ni mina ögon är rolöst strövande nomader,
ni liknar fåglarna som i ishavet häckar vid klippstupen:
så era blickar i det vida och bärga i flykten in det skådades kärvar.
Jag bär er som moderstenen bär ädelstenen:
er har mina tårar slipat.

Mina ögon, jag måste sluta till er, så vill verkställarna det,
men min sista blick gäller kullarna, trädgårdarna, cypresserna,
gäller vattnets, sandens, den fjärran horisontens trefaldiga melankoli
och omfattar än en gång ljuset, strålarna, som träffar mig:
utan bindel för ögonen ska jag dö —:
ni mina ögon!

Svensk tolkning av JOHANNES EDFELT

Teckning av ERLAND ULLMAN

Ullman -58

GÅ PÅ HÄNDER

Novell av

ERIK DE GEER

Han brukade inte sova särskilt bra nätterna före måndag. Om man var orolig för något nästa dag blev ju sömnen därefter. Måndagarna var inte bra den här terminen — det var gymnastik som första lektion alla måndagar. På onsdagarna kom G inte förrän sista timmen, och man kunde ta det lugnt nätterna innan. Ibland blev man förkyld och fick stanna hemma. Snuvan var välkommen vissa dagar, de fick gärna tro hemma att man var skolsjuk. Inte såg det bra ut om man prickade för måndag, onsdag med svart bläck på schemat hemma över skrivbordet. Men man kunde göra det med osynlig skrift.

Det hände, att hela veckan i plugget blev trist, alla dagarna gråa. Det hände, att han själv kom i grå obehaglig skugga hela veckan — just på grund av G. Alla grabbarna i klassen gillade G så tydligt för närvarande. Självklart då att de inte gillade honom något vidare, han ensam som lika tydligt skydde G. Det var ingen bra klass att gå i, den här fyr-femman, man blev ju tvunget en särling i en sån klass.

G-magistern var idol i hans fyrfemman förstås. Han var ung och kul, kunde både leka och hålla disciplin. Ibland var G-magistern stram och strong, ibland kamratligt kul. Det

såg man väl, att han kände sig precis som en skolgrabb inför fotbollen, precis som en fyrfemmegrabb själv.

Men G-magistern kunde leka lite annorlunda också. Fyrfemman såg nog inte skillnaden mellan lek och lek, för skillnaden var obetydlig. Men det var faktiskt så, att den där frågande, dumma minen hos G-magistern skulle föreställa vara kul. Den minen kom på bara i visst sammanhang, och magisterns ögon var vanligen riktade mot honom just då. Strax efter det han gjort bort sig vid någon tävling eller så. Det var kul att magistern såg dum och frågande ut då, kuligare för var gång det hände. Nöjet kunde i framtiden komma att upprepas allt oftare. Det var ju lätt gjort att slå fel boll eller slinta på bommen om man visste, att offentlig förnedring bleve följden av en miss. Det var också mycket svårt att äntligen lära sig gå på händer när samtliga övriga grabbar redan gick fint på händer. De hukade sig ner över det blanka golvet

i en tyst, skeptisk ring, lockade inför möjligheten att han skulle slinta. Krocka i däck men inte slå sig fördärvad. Det vore bra onödigt. Under såna omständigheter lärde man sig sällan gå på händer. G-magistern gratulerade med sin så kul rynkade panna, och det vart tyst i hela salen. Bollarna slutade rulla, de långa vita linorna nerifrån taket slaknade och rätade ut sig. Sen kom fnittret från fyrfemman. Man blev kall och mjuk i kroppen och tvingades känna hat mot den där magisteridolen. Han hade nog kul själv eftersom det hände så ofta.

Grabbarna brukade inte säga så mycket till honom efteråt. Sa de något var det knappast hans förnamn längre. Grabben som kom med glåpordet kruka borde man slå på käften. Fast den som inte kunde gå på händer ansågs förmodligen förhindrad att nyttja knytnävarna. Eller kanske inte värdig dessa grabbrättigheter. Utan att gå fint på händer var man ingen riktig grabb. Det stod absolut inte nämnt något om hopplösa fall i scoutlagen. Ingen av grabbarna var redo att ingripa till hans förmån... Själv teg han, det blev lugnast så. Magistrarna tilltalade honom förstås med efternamnet. Det skedde ofta i missnöjd ton: man blev tyst och slak elev en sån dag, man

glömde lätt Kung Karls gärningar. Så kom det sig, att de övriga magistrarna fick rynkade, obehagliga pannor de också...

Egentligen var det G-magistern som ritade de där svarta punkterna på schemat hemma över skrivbordet denna termin. G-magistern var fullkomligt oundviklig. Ytterst retsam med sitt rufsiga, blonda hår — precis som en skolgrabbslugg. Allt väckte en våldsamt opposition mot de gående händerna därför att de syntes meningslösa och beredde lidande. Sällan lärde man sig gå på händer inför sån publik. Man lärde sig knappast gå på händer inför grabbar, som bara väntade på att man skulle falla för att de skulle få nånting att garva åt... De var inte värda att få en spefågel gratis.

Man skrämdes inte heller till det. De utspretade händer man måste balansera på var i sig själva fyllda av rädsla. Rädslan kröp ut i händerna som blev för svaga att stöjda sig på. Han kunde omöjligt hindra, att rädslan kröp i hela kroppen på honom här i G-salen. De andra hade bara kul, men de hade aldrig fått skräckbacillen innanför sin hud. De var bara grabbar, som fann det kul att kicka boll och gå på händer.

Om man glömt psalmbok till morgonbönen fick man dölja sig nästan inne i de bakre bänkraderna. Här såg honom ingen, han satt dold bakom höga, främmande storgymnasister. Aulan fullsatt och flämtande av värme. Morgonljuset föll in genom höga, stela fönster. Det snöade sakta därute. Alla gator låg täckta av nyfallen vit snö.

Så brusade orgeln till, Din klara sol gick skrovlig upp i sömnig skolkör. De grå pelarna i aulan vibrerade, takkronan klirrade. Sen klev en magister upp på podiet och höll betraktelse. Gud belönade den som var trofast och strävsam med studierna. Att vinna Gud för sin själ var lika viktigt som vinna pokal på löparbanan. Jesus tidernas rekordhållare i godhet och renhet. Varje plugg borde slåss för kristna färger...

Ja, verkligen måndagsmorgon — efter rätt dålig sömn i natt. Men han hade med sig ett intyg idag — det prasslade i fickan, det var kvar. Som lite förkyld fick man gå i skolan som vanligt. Fick bara med sig en liten papperslapp att uppvisa för G-magistern. Högst onödigt man sprang tunnklädd och gymnastise-

rade om man för tillfället led av snuva.

Han såg sig omkring. Förströdda, sömniga ansikten överallt. Några vågade tjuvplugga i läxböcker. Predikan hopplöst larvig idag. En bänk med flickor fanns vid sidan om honom, några ur hans klass. Retsamma dygden Britta med ljusa flätor och platta bröst lyssnade ivrigt på magistern. Britta var ambitiös i överkant, hon stirrade stint mot podiet och undfick nåd. Magistern därframme sa ju rent ut att plugghästar belönades rikligen av Gud. Med fina premier antagligen, kanske Kristens Resa i guldtryck. Det var Britta som gråtit för att hon inte fått premium i våras. I år mån-de Skolguden hjälpa henne bättre.

En häftig duns från övre våningen kom takkronan i aulan att skälva till. Morgonbönsmagistern tystnade och blev irriterad. Hädiskt med fotboll ovanpå Guds ord. För honom själv: ett orons budskap från salen högst däruppe.

— Kuta bättre, grabben. Så uppmanade honom Berra, en fyrfemmgrabb, i trängseln efter morgonbönen. — Handboll idag, du hör till vårt lag. Slår du lika uselt som vanligt ordnar vi med snö i dina öron nästa rast. Pass på, grabben...

Teckningar av GÖSTA KRILAND

— Står du och drömmer här, frågade G-magistern

I sanning, dålig måndagsstart. Berra var slagskämpe och en trist typ. Dök upp och bråkade när han kände sig säker. Berra gillade bara att kicka boll och sånt. Så kallad laganda att dyka på en kille omedelbart före tävlingen och hota med snöstraff om man inte lovade jobba för laget.

Han svarade inte Berra. Man lovade ingenting om det man inte behärskade. Berra visste, att han var bakom i handboll. Berra var säker om att de skulle få motiv nog för snöstraff på gårdsplan nästa rast. Det var inget vidare att bli offer för snöstraff — igenmulad i hela ansiktet, insyltad med snö i ögon, näsa, öron. Det kunde bli obehagligt. I synnerhet om flickorna med bröst tittade på. Den underlägsne hade bara att ta emot. Och Berra kunde sånt där, kortsnaggade Berra i sin spräckliga skjorta. Han log hänfullt med grimas och försvann med sina kompisar. Berra var knappast nån indianbokshjälte, snarare desperadon i buskaget.

Här bredde nu G-salen ut sig i sin glans. De gula, hårda ribbstolarna svepte kyliga längs väggarna, golvet låg blankt och halt. Det var nästan skumt i salen, glasluckorna uppe i taket täckta av snö, som dämpade ljuset. Det luktade svett från förra lektionen. Många av flickorna i hans fyrfem hade hållit till och lekt häruppe då. Det luktade svett om flickor också. De sprang gärna in och strilade sig i omklädningsrummets dusch också. Grabbarna pratade ej sällan om hur flickorna kunde tänkas ta sig ut i såna situationer. Men det var bergis ingen, som varit vittne. Det var bara förmodanden grabbar emellan. Någon kanske rodnade och blev ilsken på sig själv för det. Britta var säkert ointressant under duschen, men det fanns väl andra flickor, mer runda och mjuka.

Därinne var grabbarna i full gång med omklädningen. Själv stod han fullt påklädd kvar ute i salen och snöt sig i sin näsduk. Han lutade sig mot ribbstolen och väntade på att få lämna fram intyget. G-salen var inte så farlig om man var påklädd. Skräckredskapen kom liksom lite på avstånd. Klädd så här som vanligt vore det otänkbart att någon skulle kliva fram och kräva hans deltagande i hård handbollsmatch. Med svidande bollfullträff i ögat

Forts. på sid. 22

Precis när båten stötte emot kajen föll de första regndropparna. Borrade sej som spjutspetsar långt in i själen. Åtminstone kände jag det så och säkert var det på samma sätt med mina båda kompisar, Sivert Fram och Edvard Fransson, för nu fick fiskargubben Persson rätt i alla fall. Det syntes förresten på honom, även om han var i det närmaste helt och hållet dold i en del västar, några tröjor, ett antal byxor, tre—fyra halsdukar samt ett och annat som varken var det ena eller det andra. Ingen kunde undgå att se att han ansåg sej som en segrare. Han stod där i båtruffen och log mellan sina halsdukar och sina två pälmössor, gubbstrutten; ja, ingen kunde ta miste på att hans långa näsa böjde sej glatt uppåt.

— Där ser ni, sa han och klev upp på bryggan. Men han pekade lite osäkert så det var svårt att veta om han menade regnet eller om han menade stugan som vi fått lov att hyra av honom över helgen.

Efter en stund stod också vi på bryggans svajande bräder med packningar i händerna, på axlarna och kring halsen.

— Vad då? sa jag och sträckte ut ena näven som jag hade ett kastspö i. Jag känner då inga regndrop-

— Där ser ni nu... där ligger den nu, sa fiskare Persson. Och den här gången pekade han på stugan, det syntes tydligt, och han tittade fram med nästan hela ena ögat.

Stugan var ett enda stort kök med nersotade och grådaskiga väggar.

Vi stod vid fönstret. Vi var alldeles överväldigade.

— O, se havet, sa jag.

— Och öarna och holmarna, sa Sivert Fram. Man vet inte om man ska tro sina ögon...

— Men titta här alldeles intill, då, sa Edvard Fransson och småhoppade på golvet som en pojke. Precis fullt med gamla fiskestugor. Nästan hopfallna. Och där har folk bott och fiskat i alla sina dar, ja, för hundratals år sen. Och båtar ligger fastbundna långt uppe på land... ser ni? Dom som fiskade lämnade dom så, förstås, och sen började dom ju arbeta på fabriker. Fast då på den tiden stod dom i vatten, förstås... och tänk, nu har dom ruttnat, för havet har ju sänkt sej. Eller hur, fiskarn? frågade han och vände sej mot Persson, men fiskarn svarade inte utan trampade.

— Det var nog andra bullar förr i tiden, fiskarn? fortsatte Fransson. Även om det stormade som själva tusan va? Då gick man inte av för hackor? Va?

— Se solen bakom yttersta udden, sa jag. Det alldeles glittrar i vattnet...

— Ja, medgav Sivert.

Men då vände sej Fransson tvärt och såg mycket frågande på oss.

— Nä men... det var ju som det gjorde hemma i stan... i planerna, sa han. Då glittrade det. Men nu...

— Bullar och bullar, sa fiskare Persson och trampade. Det kan väl hända... och ingen då gick av för

FISKE I VIKEN

Novell av SVEN O. BERGKVIST

par. Så sant som jag heter Fredrik Alm känner jag inte den minsta lilla regndroppe.

— Inte jag heller, sa Sivert Fram och försökte balansera sitt metspö på axeln. Men rösten var inte särskilt övertygande och det runda, stillasittpåsiga ansiktet var molnigt likt himmelens sky.

— Jag har känt en, sa Edvard Fransson som var sanningen själv — och lite naiv, för övrigt; egentligen var han inte särskilt intellektuell men programmet för den här utflykten var ju inte bara samtal och diskussion utan också avkoppling och fiske och efter vad Sivert hade hört så var Fransson bra på både att pimpla med spö och att lägga nät; särskilt när strömmen var östlig blev resultaten goda, ja, också när det blåste sydsydväst.

Det fanns två fönster. Genom det stora såg man det oändliga havets blåa silkesband... o, det här var en syn för två jäktade kontorsslävar, ja, säkert också för gårdskarl Fransson; åtminstone sken hans ansikte. Fiskargubben stod oberörd och trampade oroligt på de knarande golvbräderna så att hela byggnaden vred sej i svår klagan.

— Det var det här... här med betalningen, sa han. Men herrarna kanske vill betala för alltihop när jag kommer tillbaks i morron och hämtar dom? Det blir tre kronor i hyra för stugan... den byggdes av farfarsfars morbror, det brukar stadsborna tycka om. Sen blir det en och femti för skjutsen som vi bestämde. Men jag vill nog ha en tolvskilling för att jag fick vänta också.

hackor, det har jag då inget minne av. Men nu får jag ge mej av hem-över... innan ovädret bryter lös på lekaste allvar.

— Ovädret? sa jag.

— Det blir väl inget oväder i natt... och inte i morron heller, sa Sivert.

— Regnet ökar, förstås, sa Fransson sanningsenligt. Och blåsten...

— Adjö, sa fiskare Persson. Dom får väl betala för alltihop i morron då... när jag hämtar dom. Om jag kunde begripa vad ni skulle hit och göra... i det här vädret.

Fiskare Persson fick rätt. Regnet ökade och ökade och blåsten likaså, ja, snart var ovädret över oss som ett stort, kallt, lurvigt odjur. Det var bäst att hålla sej inne. Kvällen gick i samtalets och diskussionens tecken. Fransson läste i fiskehandboken i fotogenlampans sken. Allting i rummet verkade onormalt i detta ljus. Stolarna stod och glodde som små kutryggiga gubbar. Fisknäten, repen och hävarna i hörnen liknade benrangel. Metspöna blev till farliga svärd.

— Visst måste man se alla religioner som symboler för olika utvecklingar på olika platser med olika förutsättningar, sa Sivert intellektuellt.

— Men till syvende och sist uppgår allt i en enda, sammanhållande Makt, försökte jag intellektuellt. Det kan man inte komma ifrån...

Edvard Fransson för sin del hade knappast några större gåvor. Han läste om gäddans gång i olika strömmar, särskilt då i östliga samt i syd-sydvästliga. Nästa dag skulle det bli fiske i viken och då blev det andra bullar, ja, då gick man inte av för hackor, för det gjorde inte de riktiga fiskegubbarna förr i tiden heller.

— Jag kanske också ska bli en riktig en, sa Fransson. Vänta ni tills i morron bara... då ska ni få se! I morron...

Men det regnade då också. Himlen var en enormt stor, svart säck som var trasig, ja, som hade millioner hål som det strilade ur. Det blåste, ja, det var det minsta man kunde säga. Vinden slet och rev i stugan så att den kved och den puffade i himlasäcken så att det rann mer och mer. Nu hade punkterna samtal, diskussion och avkoppling i ganska hög grad avverkats och nu skulle det egentligen bli fiske i viken. Men det var inte så bra väder, nej, det var ett ohyggligt väder. Sivert och jag satt vid bordet med en flaska rödvin mellan oss och med glas framför oss. Edvard Fransson satt på britskanten och var mulen i ansiktet.

— Vi skulle ju fiska i viken, sa han och bladdrade i fiskehandboken.

— Du måste ge dej till tåls, sa jag.

— Vi får vänta lite, sa Sivert. Snart blir det bättre. Förresten... inte är det nåt särskilt dåligt väder nu heller. Men vi kan ju vänta en aning.

— Vi skulle haft kvinns, sa Fransson. Om vi åtminstone hade haft kvinns...

— Ha ha ha, skrattade Sivert. Skål.

— Skål, sa jag.

— Ska vi fiska i viken, fröken? sa Edvard Fransson håglöst och stirrade rakt ut i luften, samtidigt som han grep efter sitt rödvinsglas som stod på en stol framför honom. Skål, fröken, sa han. Skål för viken... det är så vackert i viken, fröken. Ni skulle se hur vackert det är där, sa han och såg bort emot oss.

Men nu hade vinet gjort oss varma och en aning förträffliga och vi hörde knappt vad han sa. Ni sa ju förut att vi skulle fara snart, hörde vi emellertid. Vi skulle ju meta och pimpla och lägga nät och allting, sa han och drog till sej ett metspö och tog loss kroken och kastade ut.

— På semestern ska jag ta itu med min avhandling igen, sa Sivert. Och när den är klar... då du! Den bygger på Nietzsche, men jag vidgar perspektiven.

— Fint, sa jag. Berättade jag förresten för dej nån gång om den där romanidén?

— Om dom som gick vilse i egna landskap? undrade Sivert och fyllde på våra glas.

— Just den!

— Jo, det gjorde du visst.

— Den klarnar och klarnar må du tro, sa jag. Och bara jag nu får semester... då ska du få se på tusan.

— Uppriktigt sagt, broder, sa Sivert. Jag tror att det kommer att bli en bra roman.

— Tror du? sa jag glatt.

— Skål, sa Sivert.

Sedan vi druckit ett par klunkar tittade vi bort mot Edvard Fransson. Han metade i rummet med golvet som hav och med britsen som brygga.

— Nappar det nåt vidare? sa jag och både jag och Sivert kunde inte annat än skratta åt min fråga.

— Mjä, sa Fransson. Fast nu, nu tror jag...

— Titta, sa Sivert. Nu sjunker flötet. Titta!

— Ryck, sa jag.

Men Edvard Fransson lugnade

Teckningar av OVE DAHLSTRAND

Sivert och jag satt vid bordet med en flaska rödvin mellan oss...

sej... han kröp ihop och samlade sej, för nu gällde det.

— Alldeles så här ska det vara i viken, sa han. Precis så här... fast vi måste ju fara dit först!

— Hala in, sa Sivert. Hala in!

Då ryckte Fransson till.

— Oj, han fick en hel matta, sa jag. Ha ha ha...

Det blev värre och värre med vädret ju längre dagen skred fram. Vinden vräkte sej våldsamt mot stugan som klagade och kved. Vågorna fräste dånande mot strandens stenar. Himlasäcken hängde svart, den hade millioner hål. Först mot aftonen blev det lite lugnare, det klarnade upp något och regnets kvast blev smalare och sopade var-sammare än förut. Edvard Fransson lade nät — han trodde mera på nätfiske än på spöfiske. Vi satt vid bordet och tittade på med de tomma vinflaskorna och de tomma glasen emellan oss.

Edvard Fransson fäste nätet i britsen och lade nät i viken. Det var lite krångligt men han fick ut det ena stycket efter det andra. Ibland höll han upp och tittade lite i fiskeboken.

— Titta... och alldeles klart i vattnet! sa han.

— Och strömmen är god? frågade jag.

— Ha ha ha, skrattade Sivert.

— Man nästan... ser den, sa Edvard Fransson. Men nu måste jag lägga runt vassen.

— Ha ha, skrattade både Sivert och jag, för vi kunde inte annat.

— Egentligen rör jag, sa Fransson.

— Oa oha ha ha...

— När jag lagt färdigt... då måste jag vara lite full i tusan, sa Fransson och lade mer och mer. Då ska jag ro bland stråna och plaska med årorna, förstår ni. Men då ni, då sitter jäsningen i alla världens vikar... gäddbumlingen där! Och kan inte annat! Då ni!

— Ha ha ha!

Plötsligt slängde Fransson undan nätet.

— Å, sa han. Man skulle fiska i viken... i viken! Men så blir det så här i stället.

Det var då som Sivert blev alldeles allvarlig. Han såg en stund rakt framför sej... liksom långt bort. Han sa:

— Egentligen är Fransson en tänkare!

— Fransson? sa jag.

— Det är ju precis så där...

— Vad då... så där?

— Vi vill nog fiska i viken lite till mans. Men för det mesta blir det regn och blåst när man ska till — och man måste göra nånting annat i stället!

— Det kan ju så vara, sa jag föga intresserat och tyckte det var synd att jag inte kommit på denna tanke själv.

Edvard Fransson metade med stuggolvet som hav

— Vad pratar ni om, egentligen? sa Fransson.

— Alla vill vi nog fiska i viken, sa Sivert. Men hur det nu är... så blir vi sittande i en gammal fiskeboning någonstans, utan att kunna ta oss iväg dit som vi...

Plötsligt stod fiskare Persson innanför dörren. Det droppade från hans näsa som stack fram ur kläder och mössor.

— Jaha, då är jag här, sa han. Då far vi då... och sen var det bara det där med betalningen.

Vi packade hastigt ihop våra pinaler och efter en stund tog vi plats i båten. Vinden virvlade i kylig dans över fjärden. Regnet silade, fast mycket mildare nu än förut. En och annan ljusstrimma skyndade hastigt runt molnsäcken.

— Konstigt... hur det känns härute i luften, sa Fransson.

— Vi kanske skulle ha kunnat fara till viken i alla fall, sa jag.

— Vi fick då inget vidare väder

— det kan vi gott erkänna, sa Sivert.

— Det säger alla, sa fiskare Persson och gjorde sej redo att starta. Om jag förresten kunde begripa vad ni skulle hit och göra.

— Så lät det minsann inte i an-nonsen... jag menar den kunde då knappast vara mer lockande än vad den var, sa jag.

— Ja, här skulle ju finnas allt, sa Sivert anklagande. Här på Solsidan... härliga badstränder... milda havsvindar!

— Och fiskevatten som bara den, särskilt när det gäller nätfiske! sa Fransson. Och strömmar, både östliga och sydsydvästliga!

Fiskarn svarade inte utan startade motorn och våra anklagelser överröstades av den. Och nu började färden in emot land.

GÅ PÅ HÄNDER

Forts. fr. sid 19

som tänkbar följd. Rött, svårt värkande öga, hela G-salen i blodröd, konstig dimma... Farligt sus i huvudet, svimning... Förra året inträffade just det och gav fullt utvecklade bollskräck...

— Står du och drömmer här? Vad menas?

Det var G-magistern — stod plötsligt mitt framför honom nu. Pannan rynkad, allvarligt fundersam.

— Skulle be om befrielse från gymnastik idag. Här är intyget. Jag är rätt förkyld idag.

— Jaså, jag ser. Jo, du slipper idag då. Men jag tycker inte om att du jämt är förkyld på mina timmar.

— Jag ljuger inte, om magistern tror.

— Nej, nej, jag tror inte du ljuger. Du är snuvig så det hörs. Men just du skulle behöva vara med mycket häruppe. Du är inget praktnummer i våra övningar precis. Fast man kan träna upp sig bara man vill.

— Det går inte ändå...

— Sånt där prat blir jag bara ilsken på. Det går, ge dig bara sjutton på att det går. Det är hemligheten i all träning. Men du vill tydligen inte. Är det egentligen så kul att grabbarna jäklas med dig...? Det gör dom för att du inte vill.

— Det är inte bara grabbarna, som flinar — det gör magistern också. Magistern flinar åt mig...

Sen ringde klockan skarpt till, och alla grabbarna störtade in i G-sa-

len. Gymnastikklädda ställde de upp sig i led. Magistern gick långsamt, med ryggen mot honom, fram till främsta troppen för att börja kommandera.

Omöjligt att veta, om magistern hunnit uppfatta hans sista svar. Klockan avbröt så snabbt. Själv kände han en underlig, nästan chockartad hetta i ansiktet. Som man kunde känna strax efter en djärv handling. Och det var oerhört djärvt vad han sagt åt magistern. De djärva orden... Kanske sånt som hette moraliskt mod. Eller att han fått orden snabbt ur munnen bara...

Nu var fyrfemmans handbollsmatch i full gång. Själv stod han intill porten, beredd att gå. Han fick ge sig av med detsamma. Intyget gjorde fri passersedel från G-salen för denna gång. Nu stod magistern helt passiv och såg ut genom fönstret. Salen låg högt, med snöiga tak från grannkvarteren som utsikt. Fyrfemman ordnade sin match på egen hand denna timme. Ögonblicket därpå bröt solen fram genom de tunga vintermolnen. Den stack ett gult strålknippe in genom de blänkande glasluckorna. Magistern vände sig om, och solen påvisade i en snabb glimt att hans ansikte antagit röd färg. Det var en röd magisterprofil med bittert drag kring munnen — tyckte han.

Han kände ett sting av oro när han såg det röda ansiktet. Och kände på sig att han förstod färgen. G-magistern skämdes och var generad så det syntes utanpå. Det var de djärva orden omigen. Självklart att det innebar viss förnedring för en strong magister att bli kritiserad för flin av en usel elev som han... Därför var magistern röd i ansiktet och såg bitter ut. Flin var omanligt, flin var döden direkt för strong G-magister. Det gick inte för sig i magisterns egen högtidssal...

Hög tid alltså att avvika för den, som vågat påstå såna saker. Och när han nu fortsatte nedför pluggets trappor tänkte han, att vem som helst hade troligen ej vågat säga så till G-magistern. Möjligen inte ens Berra. Kanske hans vanliga feighet uppvägdes en smula av den här bragden?

Ganska uppmuntrande att leka vidare på den tanken. Som kunde inge viss styrka, dämpa lite av tristessen från måndag, onsdag. Man kom nog lättare igenom terminen

Tick-skratt

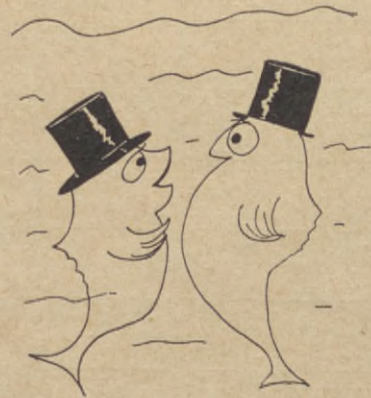
TICK

Banne mej, blev det inte ett jellon!

TICK

— Nog är det bra tråkigt att det inte finns en enda manlig sjöjungfru

TICK

— Du anar inte vilka skarpa ben hon har...

DÄRKISTA...

Forts. fr. bilduppslaget

Johan Theodor Stenbeck, som nio dagar därefter höll en lärd föreläsning om X-strålarna, om deras upptäckt och framtida möjligheter.

Den "gamla tidens" sinnessjukvård illustrerar utställningen med en tvångsstol för oroliga patienter och en s.k. dårkista för transport av sinnessjuka. Kistan är en beklämmande tingest, en låda med galler, liksom för vilda djur.

Vem var vårt lands första kvinnliga läkare? Jo, Karolina Widerström, född 1856 och död 1949. Hennes äggar exponerades naturligtvis stort utrymme. Hennes mottagningsrum på Fleminggatan 30 i Stockholm har återuppstått pietetsfullt och stiltroget.

Bland kuriosasakerna stannar vi inför ett recept, som 1910 utfärdades för president Th. Roosevelt under hans stockholmsbesök. Till kuriosan kan också räknas ett sigill från besiktningbyrån i huvudstaden, dvs. byrån där nattfjärilarna enligt "reglementeringen" läkarundersöktes tvångsmässigt. Sigillet är från 1900-talets första decennium.

Den 15 februari 1808 undertecknade Gustaf IV Adolf på Gripsholms slott vårt första "Reglemente för fältläkarkåren". Vid den tiden var den svenska fältsjukvården mycket föråldrad vid internationella jämförelser. Mycket har hänt under årens lopp sedan dess, men tyngdpunkten i utställningens militära avdelning har lagts på den nutida organisationen, på fältsjukvården av i dag.

Mycket realistisk är en s.k. samlingsplats för sårade (arméns) som byggts upp på museigolvet med nästan otäckt "levande" dockor. Vid sådana samlingsplatser har kompaniernas sjukvårdare i regel sin arbetsplats. De sårade förs dit av sjukvårdsmän, och sedan sjukvårdarna bättrat på förbanden och eventuellt givit förberedande chockbehandling, transporteras de sårade

Forts. på sid 25

Schacklösning

Lösningen till schackproblemet av A. Werle

1. Dg8! hotar 2. Lf7 och 3. Lx b3 matt. Svart tvingas till 1. —, Lxg8 som vit svarar med 2. f7! Den svarta löparen har lockats i en rättfälla och nu smäller den obönhörligt igen: 2. —, Lxf7. 3. Lxf7 matt, eller 2. —, Kb3. 3. fxg8D matt. En lyckad komposition!

om man tänkte så. Småningom blev det ju sommar igen. Sommarlovet var utmärkt på många sätt. Sommartid var hela skolan stängd och glömd. Sommartid låg G-salen dammig och tom under sina lysande glasluckor, glödheta av solljus den tiden.

BILDKRYSS Nr 2

Illustration 1 (Top Left): A man sits at a table eating. A speech bubble says: "DU FÅR DIN ÄLSKLINGSRÄTT I DAG!". A cat is on the table. Words in the grid include: UTROP vid SMÄRTA, STOLLE, GREKISK STAD BANA, VREDA TON, SÖKA, RET. FULLT 454, EJ MED, KULLE, FISK., YTA, TID RYMD, GUDOM GRÄS.

Illustration 2 (Top Right): A woman in a kitchen. A speech bubble says: "...RO HIT MED PLÄTTAR OCH SYLT! JAG ÄR FÖRLOVAD!". Words in the grid include: I BAL JA, KAGLA, GAMMAL KUNG, BAGER SKA, TONART, HIT, DÄR, EJ GOLT, FASER DJUR, ORTER, I STÖT, SKA VÄRA VID HÅLLT.

Illustration 3 (Middle Left): A man on a bicycle. Words in the grid include: TRÄD, TRÄ SORT, TILLTAL, VISA ROMAN AV ZOLA, I VISBY, TON, HILDA TIDEMAN, DRAR TÅGET, OFTA VÄGEN, SMÅ HUNDAR, TILLFÖR ORDNAD SLASK MÅNAD, HUND, AR WENNER GRENS, TRÄD, VÄL INSATT, ADRESS, ORTER, I STÖT, SKA VÄRA VID HÅLLT.

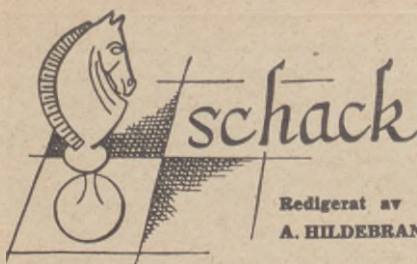
Illustration 4 (Bottom Left): A man with a cart of money. A speech bubble says: "NU TÄNKER FRITZ SLÅ OSS MED HÄPNAD I GEN - HÅLL MASKEN SOFI!!". Another speech bubble says: "JA TÄNK, VAD HAN ÄR DUKTIG!". Words in the grid include: YTTREDE, HEM, KAN EKA VARA JORDAD, KAN CITRON VARA ÄLDST, BUS FRO, SKÄNK, AKTHETEN AV SEDLARNAS SKOTTÄRRAN ÄR.

Namn: ..... Adress: .....

Vårt februarikryss rymmer som ni ser lite av varje. Mat, spex och verkligt ung kärlek, för att nu nämna något. För att hjälpa er kan vi tala om att det i de skuggade rutorna skall stå någonting som har med tacksamhet att göra. Alltså: lycka till!
 Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stock-

holm 4, tillhanda senast den 5 mars. För att få delta i tävlingen skall tävlingsbrevens vara märkta "Bildkryss nr 2".
 Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status aprilnummer.

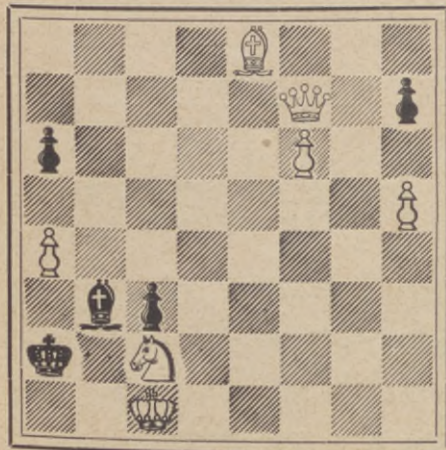

PROBLEM

av Allan Werle

Målarnas SK:s minnesskrift 1942

Matt i 3 drag

Tredragsuppgiften av landslagsspelaren och schackkomponisten A. Werle är en s.k. dragpliktare. Detta betyder att om svart i diagramställningen hade varit vid draget skulle svart utan svårighet sättas matt. T. ex. 1. —, h6. 2. a5! och nu måste den svarta löparen dra varefter det blir matt med damen eller löparen. Samma gäller även efter 1. —, a5. 2. h6! Skulle vit förfoga över ett väntedrag skulle dessa mattar bevaras, men som man lätt ser finns det inget väntedrag för vit. Det gäller alltså att hitta ett inledningsdrag som åstadkommer ett "nytt" problem. Det hela är inte så svårt och i värsta fall återfinns lösningen på sidan 23.

VÄRLDSREKORD I GM

Rubriken låter onekligen konstigt, men skulle det instiftas ett "världsrekord" i antalet vunna Göteborgsmästerskap i schack, borde denna titel utan omsvep tilldelas göteborgaren Leho Laurine som tagit hem GM-titel mindre än 6 gånger: 1949, 1951, 1952, 1954, 1957 och 1958. Utom detta rekord innehar LL även ett annat: han är säkert den ende som någonsin vunnit sin GM-titel på ett 100-procentigt resultat. Detta skedde år 1957 då han hemförde segern med 12 poäng på 12 spelade partier.

Vem är då denne märklige rekordhållare?

Leho Laurine föddes år 1904 i St. Petersburg. Han kom till Estland år 1917 och det var där han började sin schackkarriär som kulminerade år 1932, då han blev estlandsmästare. Det var alltså inte så långt före den store Keres' tid. Vid två tillfällen var L. medlem av det estniska olympialaget. Det var år 1935 i Warszawa och 1936 i München. Till Sverige kom L. som flykting år 1944, men trots sina stora meriter förvägrades han länge rätten att starta i den svenska mästarlassen. Till

sist blev bestämmelserna inom den svenska schackorganisationen något mjukare och mera demokratiska. År 1953 vann L. mästarlassen vid NM i Esbjerg och blev uppflyttad till det svenska landslaget. Sin bästa SM-prestation gjorde L. vid SM 1956, då han i sin grupp fick dela 2:a priset. År 1954 vann han tillsammans med sin klubb "Kamraterna" lag-SM. L. har varit verksam som organisatör och schackjournalist samt gjort en del spelöppnings-teoretiska rön.

Nedan återger vi ett av hans partier.

Damgambit

Bertil Westin Leho Laurine
Göteborg 1958

1. Sf3	d5
2. g3	Sf6
3. Lg2	e6
4. 0—0	Sbd7
5. d4	Le7
6. c4	0—0
7. Sc3	dxc4
8. e4	e6
9. a4	a5!

Starkt är även 9. —, b6!

10. De2	Sb6
11. Td1	Lb4
12. Se5	De7
13. Sxc4	

Botvinnik spelade här mot Lasker år 1936: 13. Le3, Ld7. 14. Sxc4, Sxc4 och nu borde svart ha spelat 15. —, e5! 16. dxc5, Sg4 med lika spel.

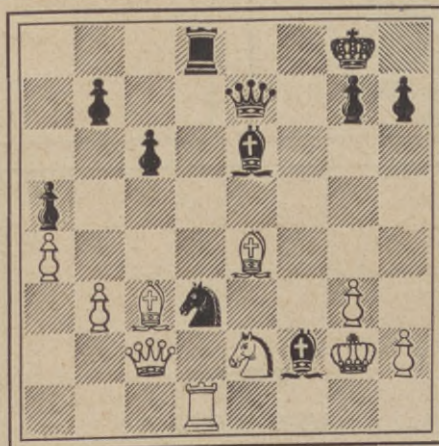
13. —	Sxc4
14. Dxc4	e5
15. dxc5	Sg4
16. Se2	Le6
17. Dc2	Lc5
18. Tf1!	

En nödvändig reträtt som förebygger svarts tilltänkta angrepp mot punkten f2 t. ex. i form av f6.

18. —	Sxe5
19. b3	Tad8
20. Lb2	Sd3
21. Lc3	f5!

Inledningen till ett elegant och kombinatoriskt angreppsspel.

22. Tad1!	fxc4
23. Lxc4	Txf2!
24. Txf2	Lxf2†
25. Kg2	—

25. — Lh3†!
Om vit antar offret följer 26. Kxh3, De6†! åtföljt av Dxe4†.

26. Kf3	Lg2†!
27. Kxg2	Dxe4†
28. Kf1	Dh1†
29. Sg1	Dxg1†
30. Ke2	Dxh2

Jultävlingarna

Julnumrets pristävling om "de nio dikterna" och deras författare har lockat verkligt många läsare att skicka in lösningar. En rätt ifylld tävlingskupong skall ha denna sifferrad, uppifrån och ned: 3 5 1 2 7 9 8 6 4.

Priserna gick till följande damer och herrar:

1:a pris 100 kr fr. Ulla Nygren, Box 1150, Gullänget, 2:a pris 50 kr fru Britta Söderström, Vittangigatan 29, Vällingby, 3:e pris 25 kr hr Karl-Axel Nilsson, Östra Storgatan 16, Ludvika, 4:e pris 15 kr fru Göta Nicolausson, Grundläggargvägen 15, Bromma, och 5:e pris 10 kr hr Bertil Christensson, St. Kvarngat. 49 A, Malmö. Dessutom blev det gratisprenumeration på Status i ett år för hr Henrik Forsström, S:t Eriksgatan 10, Stockholm, klass 3^{ag} (gm Alfhild Johansson), Burgårdens samskolaskola, Göteborg, och hr Erik Gustafsson, Vegagatan 25, Sundbyberg.

Även julens bildkorsord lockade flera tusen deltagare. Av utrymmesskäl måste den rätta lösningen stå över till nästa nummer, men pristagarna vill vi meddela redan nu.

1:a priset på 50 kr vanns av fru Karin Hulth, Box 212, Ånge, 2:a priset på 25 kr av fru Wivi-Anne Hallin, Annero 2 C, Smålandsstenar, 3:e priset på 15 kr av fr. Gunvor Aldenvik, Jättestensgatan 7 B, Göteborg, 4:e priset på 10 kr av fr. Magna Persson, Thorstorp, Osby, och 5:e priset på 5 kr av fr. Maria Boman, Lindvägen 4 A, Fagersta.

DÄRKISTA...

Forts. fr. sid. 23

till bataljonsförbandsplatsen. Där tjänstgör läkare, som företar enklare operationer och blodtransfusioner etc. De svårt sårade förs sedan vidare bakåt till ett fältsjukhus, som har resurser som ett civilt normallasarett. Fältslasarettet, som sköts av ett sjukvårdskompani, har utrustning för 200 vårdplatser. Det är lätt att flytta och vid behov kan det inrymmas i medförda tält. Det har förnämlig röntgenutrustning och eget fältlaboratorium.

På marinsjukvårdens område får man veta att Carl von Linné en gång i tiden var marinläkare och verksam på Kastellholmens sjukstugor, och i fråga om flygvapnet avslöjas att vi redan 1926 fick vår första flygläkare — endast ett år efter det flyget blivit en självständig försvarsgren. I dag finns det ca 50 flygläkare plus ett 20-tal i reserven.

Ja, detta var några smakprov på allt det som bjuds på Armémuseums utställning — en väldisponerad och kulturhistoriskt intressant expo.

31. Txd3	Te8†
32. Kd2	Dh6†

Vit gav upp på grund av matt i ett fåtal drag.

*Egen import ger bästa råvaror
till förmånligaste priset*

Köp dessutom med 25-rabatt.

Vår katalog har utökats med nya arbetsuppgifter så att den nu omfattar bortåt 200 artiklar.

Köper Ni 25-förpackning reduceras priset med 10 % — en speciell förpackningsform för sjukhus och större förbrukare.

Har Ni provat vår RAMBI-BAST

Kan levereras i 25 olika färger

Med Rambli-bast lindar Ni själv en dekorativ skärm till någon av våra tjustiga lampor.
All armatur är S-märkt.

Begär vår kompletterade katalog

HOBBYMATERIAL

Pilgatan 9, Malmö C

Tel. växel 734 75

Utställning: Östra Tullgatan 2

Viggo Berck Aktiebolag

EXPORTÖRER & AGENTER

Sågade och hyvlade trävaror, lådbräder,
snickerier, wallboard, plywood, träull.

Tunnelgat. 12

Tel. 10 19 50, 11 94 50

STOCKHOLM

Ingv. Forsberg

Smides- &
Mek. Verkstad

BODEN

Strandplan 5. Tel. 110 72

— REKOMMENDERAS —

**J. HEDMANS
Litografiska Tryckeri**

Eftr. LISA KRUSE

Specialitet:

Reklam-,

Emballagetryck m. m.

Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 228 92

Aktiebolaget

PETTERSSON & TISELL

Kinnahult

Allt i tryckluft

AB ÅSBRINK & CO

MALMÖ SV. 550 40

GÖTEBORG - HUDDINGE - SUNDSVALL

11 37 71

57 19 13

163 50

BETALD
ANNONSPLATS

Kommanditbolaget

BETONG

SANDER & Co, Hednoret

Telefon Boden 650 16

BODEN

KONVALESCENTVÅRD REKREATIONSVISTELSE

= eftervård

= förebyggande vård

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster

- **FJÄLLFÄRARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER (Jämtlands län)**
Telefon: Undersåker 11
Plats för 24 gäster

- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
EDSBJÖRKE (Värmlands län)**
Telefon: Sunne 271 65
Plats för 30 gäster

- **FRIDIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster

- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA**
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster

- **LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Södra Hoka 11
Plats för 22 gäster

- **SEMESTERHEMMET SVANHOLMEN**
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Adr.: Stiftelsen Svanholmens Vilohem
Almbacksgatan 2 B, MALMÖ
Telefon: Ejratäl 14
Plats för 35 gäster

Några interiörer från de trivsamma konvalescenthemmen, som drives av de lungsjukas organisationer

Förfrågan om konvalescentvård

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

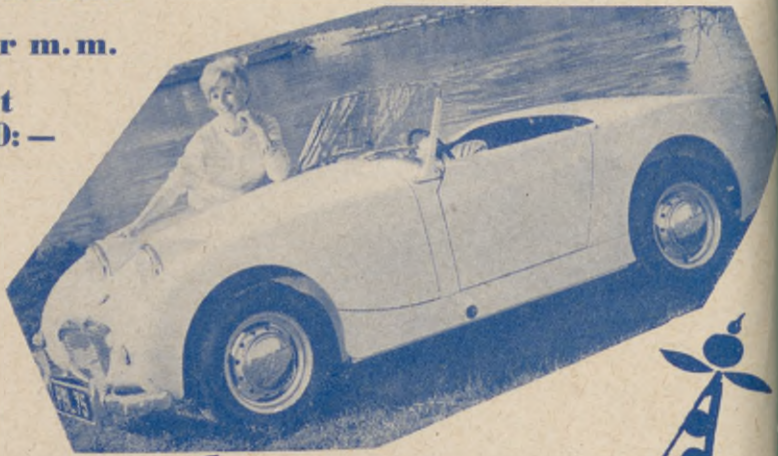

**CHANSA
VINN**

- 1 Austin A 55**
- 1 Austin Healey Sprite**
- 3 Austin A 35**
- 5 TV med FM-radio Luxor**
- 10 TV bordsmod. AGA**
- Hushållsassistent**
- Monarpeder m.m.**
- Presentkort
å lägst 10:—**

**DE LUNGSJUKAS
RIKSFÖRBUNDS
RIKSLOTTERI 1959**

med över 4.500 vinster

Beizen

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott + porto, eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad fr. o. m. febr. t. o. m. juni 1959 mot postförskott + porto, samt dragningslista à 25 öre, som sändes omedelbart efter dragningen.

Namn: .....

Adress: .....

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv. STATUS 2/59

Frankeras
med
20-öres
frimärke

DLR-lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

10 lotter — dragningslista gratis

20 lotter — dessutom portofritt

Rekvirera nu! Teckna månadsabonnemang